

ΙΑΚΩΒΟΣ Δ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ¹

ΑΛΥΤΡΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΡΑΤΙΚΑ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ ΤΗΣ FYROM, 1944-2006

Στις 2 Αυγούστου του 1944, κατά την 41η επέτειο από την Εξέγερση του Ίλιντεν, πραγματοποιήθηκε στο μοναστήρι Πρόχορ Πτσίνσκι, κοντά στο Κουμάνοβο, η Πρώτη Αντιφασιστική Συνέλευση της Μακεδονίας (ΑΣΝΟΜ),² η οποία έθεσε τις βάσεις για την ίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Μακεδονίας και την ένταξή της στη Γιουγκοσλαβική ομοσπονδία. Στη σύνοδο αυτή αναγνωρίστηκε το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης του «μακεδονικού λαού» και καθιερώθηκε η επέτειος της Εξέγερσης του Ίλιντεν ως εθνική εορτή. Από τότε έως σήμερα, η ΛΔΜ –ή ΣΔΜ, όπως μετονομάστηκε λίγα χρόνια αργότερα– η FYROM από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, μετά τη διάλυση της ενιαίας Γιουγκοσλαβίας, ακολουθούσε πιστά ορισμένες ιδεολογικές αρχές, οι περισσότερες από τις οποίες σχετίζονταν με την Ελλάδα. Σκοπός της παρούσας έκδοσης είναι η ανάδειξη της αλυτρωτικής πολιτικής που η FYROM ακολουθούσε και συνεχίζει να ακολουθεί έναντι της Ελλάδας κατά παράβαση μάλιστα της Ενδιάμεσης Συμφωνίας, η οποία υπεγράφη το 1995 και ρητά καλούσε τα δύο εμπλεκόμενα μέρη να σταματήσουν τις οποιεσδήποτε μεταξύ τους αλυτρωτικές εκδηλώσεις. Τόσο η διεθνής κοινότητα όσο και οι περισσότεροι από τους εμπλεκόμενους στο ζήτημα αγνοούν μια βασική παραδοχή, πως τόσο η σύσταση όσο και η ανάπτυξη ακόμη και η ίδια η μακροημέρευση της FYROM στηρίζονται κατά πολύ στις αλυτρωτικές βλέψεις της εναντίον της Ελλάδας και πως τυχόν διακοπή των βλέψεων αυτών θα καθιστούσε προβληματική ακόμη και την ίδια την επιβίωσή της. Η ανάλυση των ζητημάτων θα επικεντρωθεί γύρω από τρεις βασικούς θεματικούς άξονες που συμπυκνώνουν διαχρονικά τις βασικές πολιτικές και ιδεολογικές αρχές της γειτονικής χώρας:

1ον. Τη μετονομασία της ελληνικής Μακεδονίας σε «αιγαιακή» και την προβολή της ως αλύτρωτης περιοχής και αναπόσπαστου τμήματος της FYROM.

2ον. Την ύπαρξη στην Ελλάδα «μακεδονικής μειονότητας», η οποία μάλιστα καταπιέζεται από τις ελληνικές αρχές.

3ον. Την οικειοποίηση των συμβόλων και γενικότερα της ελληνικής πολιτιστικής ιστορικής κληρονομιάς με επίκεντρο την Αρχαία Μακεδονία.

Για την τεκμηρίωση της παραπάνω επιχειρηματολογίας, η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών υλοποίησε ερευνητικό πρόγραμμα υπό την εποπτεία του Καθηγητή της Ιστορίας των Νεωτέρων Χρόνων στο Α.Π.Θ., κ. Ιωάννη Κολιόπουλου. Στο πλαίσιο αυτό, ομάδα ιστορικών και ειδικών επιστημόνων, εταίρων της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, μελέτησε μια σειρά από επίσημα κρατικά κείμενα όπως τα Πρακτικά των Συζητήσεων της Βουλής, τις επίσημες δηλώσεις αξιωματούχων της κυβέρνησης, τα Καταστατικά και τις Προγραμματικές Δια-

1. Ο Ιάκωβος Δ. Μιχαηλίδης είναι Επίκουρος Καθηγητής Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

2. Το ΑΣΝΟΜ ήταν η πολιτική πτέρυγα του ένοπλου ανταρτικού κομμουνιστικού κινήματος που έδρασε την περίοδο της γερμανικής και βουλγαρικής Κατοχής στην Γιουγκοσλαβική Μακεδονία.

κηρύξεις των πολιτικών κομμάτων, τα σχολικά εγχειρίδια, την ιστοριογραφική παραγωγή, το Διαδίκτυο κ.ά. από το 1944 έως και σήμερα. Επικουρικά εξετάσθηκαν διάφορα ντοκουμέντα μη κυβερνητικών σωματείων και οργανώσεων, ιδιαίτερα μάλιστα αλυτρωτικών, μόνο όμως στο επίπεδο εκείνο των διασυνδέσεων τους με τον επίσημο, κρατικό πολιτικό λόγο. Η αυτόνομη δράση των ιδιωτικών οργανώσεων επί του παρόντος δεν μας απασχόλησε, αφού αποκλειστικό στόχο του συγκεκριμένου ερευνητικού προγράμματος αποτέλεσε η διερεύνηση της συμμετοχής του κρατικού εποικοδομήματος της FYROM στο γαϊτανάκι του αλυτρωτισμού. Όσον αφορά τη σημερινή πραγματικότητα, η ενδελεχής μελέτη των παραπάνω πηγών κατέδειξε πως, παρά την απάλειψη των επιθετικών εκφράσεων από το Σύνταγμα της FYROM, την υποστολή του ήλιου της Βεργίνας από την επίσημη εθνική σημαία ως συνέπεια της υπογραφής της Ενδιάμεσης Συμφωνίας και τη χρήση προσεκτικής διπλωματικής γλώσσας στα διεθνή fora, οι εκδηλώσεις του αλυτρωτισμού, ιδίως σε βάρος της Ελλάδας, παραμένουν διάχυτες σε όλο το πολιτικό εποικοδόμημα της γείτονος: αποτελούν δε συστατικό στοιχείο του τρόπου διαπαιδαγώγησης της νεολαίας, ιδιαίτερα στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Οι ιστορικοί δεν μπορούν να προτείνουν λύσεις και μαγικές συνταγές για την αντιμετώπιση των διμερών προβλημάτων. Κάτι τέτοιο, άλλωστε, ξεπερνά τις αρμοδιότητες της επιστημονικής κοινότητας. Εξάλλου, πολιτικά προβλήματα, όπως η διένεξη Αθήνας – Σκοπίων, χρήζουν αποκλειστικά πολιτικών λύσεων. Απλώς η χρήση και η συχνή επίκληση από όλες τις εμπλεκόμενες πλευρές ιστορικών στοιχείων, πληροφοριών και επιχειρημάτων μας υποχρεώνει, ως κατεξοχήν ειδικούς στο ζήτημα, να διαθέσουμε στην κοινωνία των πολιτών της πατρίδας μας αλλά και στη διεθνή κοινότητα στοιχεία απαραίτητα που θα συμβάλουν, ελπίζουμε, στην κατανόηση επιμέρους παραμέτρων μιας σύνθετης πραγματικότητας και θα τροφοδοτήσουν έναν γόνιμο προβληματισμό προς όφελος του διαλόγου.

Η «αλύτρωτη Αιγαιακή Μακεδονία»

Πρόκειται για έναν συνήθη ισχυρισμό, ο οποίος μαρτυρείται από πλήθος πηγών. Παρουσιάζει επίσης εντυπωσιακή διαχρονικότητα και αποτελεί την πλέον σοβαρή εκδήλωση της αλυτρωτικής προπαγάνδας. Αξίζει εδώ να αναφερθεί πως μέχρι το 1940 η σχετική έκφραση δεν υπήρχε, αφού χρησιμοποιούνταν ο όρος «Βαρντάρσκα Μπανόβινα» [Επαρχία του Βαρδάρη] προκειμένου να περιγραφούν οι νοτιοσερβικές περιοχές.

Η πρώτη αναφορά γίνεται στην ίδια την ιδρυτική διακήρυξη του ΑΣΝΟΜ, όπου τέθηκε ως πρωταρχικός στόχος η ενοποίηση της Μακεδονίας με βάση το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού. «*Είναι αναγκαίο να ενώσουμε όλο τον μακεδονικό λαό και από τα τρία τμήματα της Μακεδονίας μέσα σε ένα μακεδονικό εθνικό κράτος... οι Μακεδόνες από την ελληνική και τη βουλγαρική Μακεδονία πρέπει να ακολουθήσουν το παράδειγμα των Μακεδόνων στη γιουγκοσλαβική Μακεδονία*».

Ο στόχος αυτός δεν αποτελούσε όμως μόνο ευγενή επιδίωξη της τοπικής ηγεσίας στη ΣΔΜ, αλλά περιοδικά αντανάκλασε και την επίσημη θέση της ομοσπονδιακής γιουγκοσλαβικής Κυβέρνησης. Το χρονικό διάστημα που ακολούθησε αμέσως μετά την απελευθέρωση των Βαλκανίων από τις δυνάμεις

▲ Γιουγκοσλαβικό γραμματόσημο του 1939, στο οποίο χρησιμοποιείται ο όρος «Βαρνάρσκα Μπανόβινα» για να περιγράψει τις νότιες σερβικές περιοχές.

του Άξονα στα τέλη του 1944 και έως τη λήξη του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου το 1949, οι επίσημες γιουγκοσλαβικές απόψεις ξεχειλίζουν από αλυτρωτικές διακηρύξεις σε βάρος της Ελλάδας. Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι λίγους μόλις μήνες μετά τη Διακήρυξη του ΑΣΝΟΜ, κατά τη διάρκεια της Πρώτης Συνεδρίασης του «Αντιφασιστικού Συμβουλίου Εθνικής Απελευθέρωσης της Σερβίας», που πραγματοποιήθηκε στο Βελιγράδι από τις 9 έως τις 12 Νοεμβρίου του 1944 όπου και συζητήθηκε το Μακεδονικό, ο εκπρόσωπος της ΛΔΜ, Στρατηγός Βουκμάνοβιτς, υποστήριξε πως οι «Μακεδόνες» που ζούσαν στην ελληνική και τη βουλγαρική Μακεδονία προσδοκούσαν την ένωσή τους με τη μητέρα ΛΔΜ. Παράλληλα, στις 13 Νοεμβρίου του 1944 δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Πολιτικά επιστολή-διαμαρτυρία* του Αντιπροέδρου του ΑΥΝΟJ, Ντίμιταρ Βλαχάφ, προς τον Έλληνα Πρωθυπουργό, με την οποία κατηγορούσε την Ελλάδα για «μπερριαλιστική» πολιτική σε βάρος των βορείων γειτόνων της και για καταπίεση των «Μακεδόνων αντιφασιστών της Αιγαιακής Μακεδονίας».³ Η ενότητα των «Μακεδόνων» απεικονιζόταν, άλλωστε, ευκρινώς και στους χάρτες που έφεραν ως πρωτεύουσά τους τη Θεσσαλονίκη και είχαν αναρτηθεί σε διάφορα κτίρια της ΛΔΜ.⁴ Στις αρχές Απριλίου του 1945, ο Πρόεδρος της Ομοσπονδιακής Γιουγκοσλαβίας Στρατάρχης Γιόσιπ Μπροζ Τίτο σε συνέντευξη που παραχώρησε στην αμερικανική εφημερίδα *New York Times* υποστήριξε ότι παρόλο

3. Public Record Office, War Office, στο εξής PRO/WO 204/9677, Απόρρητη Έκθεση της Βρετανικής Στρατιωτικής Αποστολής στο Βελιγράδι, 14 Νοεμβρίου 1944, αριθμ. πρωτ. CB-2694.

4. Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου των Εξωτερικών, στο εξής ΙΑΥΕ 1945, φάκ. 59/2, Ο ανώτερος Διοικητής του Γραφείου Ειδικής Ασφαλείας της Ανωτάτης Διοίκησης Χωροφυλακής Δυτικής Μακεδονίας, Συνταγματάρχης Παναγ. Αναστασόπουλος, «Δελτίον Πληροφοριών», Κοζάνη, 29 Μαΐου 1945, αριθμ. πρωτ. 12/1/6.

που η χώρα του δεν έτρεφε διεκδικήσεις επί ελληνικών εδαφών, ωστόσο δεν θα στεκόταν εμπόδιο σε ενδεχόμενη επιθυμία των «Μακεδόνων» να ενωθούν.⁵ Επίσης, στις 22 Ιουλίου του 1945 το Βελιγράδι επέδωσε διάβημα διαμαρτυρίας στην Αθήνα,⁶ κατηγορώντας την για δήθεν διωγμούς των «Μακεδόνων συμπατριωτών τους» στη «Μακεδονία του Αιγαίου» από παρακρατικές ομάδες αλλά και από τις κρατικές αρχές. Απαιτούσε επίσης την παραχώρηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε αυτούς καθώς και την απρόσκοπτη επιστροφή των προσφύγων στα σπίτια τους.⁷ Στις 11 Οκτωβρίου του 1945, κατά τη διάρκεια των πανηγυρικών εκδηλώσεων για την τέταρτη επέτειο της αντίστασης εναντίον της φασιστικής Κατοχής, ο ίδιος ο Στρατάρχης Τίτο σε ομιλία του στα Σκόπια ενώπιον χιλιάδων λαού, ανάμεσα τους και προσφύγων από την Ελλάδα, δήλωσε ότι η Γιουγκοσλαβία δεν επρόκειτο ποτέ να απαρνηθεί «το δικαίωμα του μακεδονικού λαού να ενωθεί... υπάρχουν αδέρφια μας στη Μακεδονία του Αιγαίου και η τύχη τους δεν μας είναι αδιάφορη. Οι σκέψεις μας είναι κοντά τους και εμείς φροντίζουμε γι' αυτούς... Σας εύχομαι όπως όλοι οι Μακεδόνες μια ημέρα να ενωθούν στην κοινότητά τους, τη Μακεδονία».⁸ Αλλά το γιουγκοσλαβικό κρεσέντο σε βάρος της Ελλάδας δεν είχε τελειωμό. Μιλώντας ενώπιον της Συντακτικής Εθνοσυνέλευσης της Γιουγκοσλαβίας, στις 20 Ιανουαρίου του 1946, ο Μπάνε Αντρέγιεφ έκανε εκτενή αναφορά στην ελληνική τρομοκρατία εναντίον των Σλαβοφώνων της Ελλάδας, υπογραμμίζοντας παράλληλα ότι οι τελευταίοι θα έπρεπε να «συνεχίσουν τη μάχη για την απελευθέρωσή τους».⁹ Ταυτόχρονα, υποστήριξε ότι η ένωση της ελληνικής και της βουλγαρικής Μακεδονίας με τη ΛΔΜ δεν αποτελούσε ηγεμονική πράξη, αλλά εκπλήρωση του δίκαιου αιτήματος του «μακεδονικού» λαού να πραγματοποιήσει την ένωσή του.¹⁰ Στο ίδιο κλίμα κινήθηκε και η ομιλία του παλαιίμαχου Κομμουνιστή ακτιβιστή και ηγέτη της μεσοπολεμικής ΕΜΕΟ Ενωμένης Ντίμιταρ Βλαχάφ, ο οποίος προέβη σε εκτενή αναφορά των περιοχών που δεν είχαν ακόμη ενταχθεί στην ομοσπονδιακή Γιουγκοσλαβία. Αναφέρθηκε επίσης στην κατάσταση που επικρατούσε στην ελληνική Μακεδονία όπου, σύμφωνα με τα λεγόμενά του, δρούσαν 129 «τρομοκρατικές ομάδες» που είχαν ως σκοπό την εξόντωση των Σλαβοφώνων. Ο Βλαχάφ κατέληξε την ομιλία του συνηγορώντας υπέρ του σχηματισμού μιας ενωμένης Μακεδονίας στο πλαίσιο της ομόσπονδης Γιουγκοσλαβίας.¹¹ Στις αρχές Απριλίου του 1946 ο Ντίμιταρ Βλαχάφ σε ομιλία του στο Μοναστήρι για τη «Μακεδονία του Αιγαίου» εξέφρασε τους πόθους του «μακεδονικού» λαού. Στη συγκέντρωση συμμετείχαν πλην των εντοπίων και περίπου 1.000 σλαβόφωνοι

5. Records of the U.S. Department of State, στο εξής DS Greece 1945-1949, 868.00/4-3045, reel No.2, Office προς το Υπ. Εξ., Αθήνα, 30 Απριλίου 1945, αριθμ. πρωτ. Εμπ. 1154 πρβλ. και *Νέα Αλήθεια*, 24 Απριλίου 1945.

6. DS Greece 1945-1949, 868.00/7-2445, reel No. 3, Τηλεγράφημα Kirk προς το State Department, Καζέρτα, 24 Ιουλίου 1945, αριθμ. πρωτ. Εμπ. 3046. Το περιεχόμενο του διαβήματος δημοσιεύθηκε στον ελληνικό τύπο στις αρχές Σεπτεμβρίου βλ. *Μακεδονία*, 2 Σεπτεμβρίου 1945.

7. Public Record Office, Foreign Office, στο εξής PRO/FO 371/48389, Το διάβημα της Γιουγκοσλαβίας στην Ελλάδα επισυνάπτεται σε Αναφορά του Caccia προς το Foreign Office, Αθήνα, 24 Ιουλίου 1945, αριθμ. πρωτ. 373.

8. Αρχείο Χριστόφορου Χαλκιά, «Αποσπάσματα από τον λόγο που εκφώνησε ο Τίτο στα Σκόπια στις 11 Οκτωβρίου 1945» πρβλ. και *Μακεδονία*, 14 Οκτωβρίου 1945, βλ. και *Ελληνικόν Θάρρος*, 25 Νοεμβρίου 1945, *Ελληνικός Βορράς*, 25 Νοεμβρίου 1945, όπου υπάρχει και φωτοτυπία της τελευταίας παραγράφου του λόγου του Γιουγκοσλάβου ηγέτη, πρβλ. και Αχιλλέας Κύρου, *Η συνωμοσία εναντίον της Μακεδονίας 1940-1949* (Αθήνα, 1950), σ. 143.

9. PRO/FO 371/58615, Stevenson προς το Foreign Office, Βελιγράδι, 22 Ιανουαρίου 1946, αριθμ. πρωτ. 125.

10. Ο λόγος του Μπάνε Αντρέγιεφ δημοσιεύθηκε στο *Μπίλτεν* (Билтен) της 20ης Φεβρουαρίου 1946 βλ. Γεώργιος Μόδης, *Σχέδια και Ορέξεις γειτόνων*, Θεσσαλονίκη, 1947, σσ. 17-18.

11. PRO/FO 371/58615, Stevenson προς το Foreign Office, Βελιγράδι, 22 Ιανουαρίου 1946, αριθμ. πρωτ. 124.

πρόσφυγες από την ελληνική Μακεδονία,¹² τους οποίους ο Αντιπρόεδρος του Γιουγκοσλαβικού Κοινοβουλίου κάλεσε να συνεχίσουν να αφιερώνουν τους μόχθους τους για την ανανέωση και την ανοικοδόμηση της Γιουγκοσλαβίας.¹³ Στις 26 Απριλίου του 1946 ο Συνταγματάρχης Πέτσο Τράικωφ, Στρατιωτικός Διοικητής των Σκοπίων, σε συνέντευξή του σε εφημερίδα του Τορόντο δήλωσε ότι η ΛΔΜ είχε βέβαια ενταχθεί στην Γιουγκοσλαβική ομοσπονδία, όμως το ζήτημα δεν είχε τελειώσει ακόμη. Τους ενέπνεαν τα συνθήματα του Γκότσε Ντέλτσεφ για «ενιαία ολόκληρη δημοκρατία». Αυτό θα επιτυγχάνονταν με την ένωση με τη ΛΔΜ της Μακεδονίας του Πιρίν και της «Μακεδονίας του Αιγαίου», η οποία, σύμφωνα με τον Τράικωφ, βρισκόταν υπό κατοχή.¹⁴

Στις 2 Ιουλίου του 1946 έλαβε χώρα στα Σκόπια το Συνέδριο της «Ένωσης γυναικών Μακεδονίας». Εκπροσωπώντας τους πρόσφυγες από την Ελλάδα, η Ουρανία Περόβσκη αναφέρθηκε στους λαούς της «Μακεδονίας του Αιγαίου» που εξακολουθούσαν να υποφέρουν από την «τρομοκρατία των μοναρχοφασιστών».¹⁵ Την ίδια ημέρα ξεκίνησε στα Σκόπια ο εορτασμός της επετείου του Ίλιντεν, ενώ παράλληλα πραγματοποιήθηκε το Πρώτο Συνέδριο του «Λαϊκού Μετώπου της Μακεδονίας». Ανάμεσα στους συμμετέχοντες ξεχώριζαν ο Πρόεδρος της ΛΔΜ Λάζαρ Κολισέφσκι, ο Πρόεδρος της Σερβικής Δημοκρατίας Μ. Νέσκοβιτς και ο ομοσπονδιακός Υπουργός Δικαιοσύνης Φράνε Φρολ. Συμμετείχαν επίσης αντιπροσωπείες από τη Μακεδονία του Πιρίν, με επικεφαλής τον βουλευτή του βουλγαρικού Κοινοβουλίου Κρίστο Στόιτσεφ, από την ελληνική Μακεδονία και από την Τριέστη.¹⁶ Στο στάδιο της πόλης, που έφερε το όνομα του Γιουγκοσλάβου ηγέτη, είχε αναρτηθεί πανό στο οποίο αναγραφόταν η φράση «*εμείς δεν απαρνηθήκαμε το δικαίωμα του μακεδονικού λαού να ενωθεί. Εμείς δεν απαρνιόμαστε τις αρχές μας για προσωπικές συμπάθειες. Υπάρχουν αδέρφια μας στη Μακεδονία του Αιγαίου, για την τύχη των οποίων δεν αδιαφορούμε. Οι σκέψεις μας είναι σε αυτούς και φροντίζουμε γι' αυτούς*». Επρόκειτο για απόσπασμα από τον λόγο που είχε εκφωνήσει ο Τίτο στις 11 Οκτωβρίου του 1945.¹⁷ Τα γεγονότα αυτά στάθηκαν η αφορμή για να εκφωνηθούν πύρινοι λόγοι υπέρ της ενότητας του «μακεδονικού λαού». Ανάμεσά τους ξεχώρισε η αγόρευση του Γιουγκοσλάβου Υπουργού Δικαιοσύνης Φράνε Φρολ, ο οποίος, κάτω από τις ζητωκραυγές του συγκεντρωμένου πλήθους, υποσχέθηκε ότι η Γιουγκοσλαβία θα αγωνιζόταν προς τον σκοπό αυτό.¹⁸ Στην ομιλία του ο τότε Πρωθυπουργός της ΛΔΜ Λάζαρ Κολισέφσκι, επικαλούμενος το παράδειγμα της ιταλικής ενοποίησης, αποκάλυψε τη ΛΔΜ «Πεδεμόντιο για την απελευθέρωση και την ένωση ολόκληρης της Μακεδονίας», ενώ εξέφρασε την πίστη του ότι ο αγώνας στη «Μακεδονία του Αιγαίου» πολύ σύντομα θα εκμηδένιζε το «μοναρχοφασιστικό» καθεστώς και θα απέδιδε στον λαό την ελευθερία του. Στο ίδιο κλίμα κινήθηκαν και οι δηλώσεις του Ντίμιταρ Βλαχώφ, ο οποίος

12. ΙΑΥΕ 1946, φάκ. 67/2, Κρυπτογραφικό Τηλεγράφημα Δαλιέτου προς το Υπ. Εξ., Βελιγράδι, 16 Απριλίου 1946, αριθμ. πρωτ. 296.

13. ΙΑΥΕ 1946, φάκ. 67/2, Αναφορά Δαλιέτου προς Υπ. Εξ., Βελιγράδι, 25 Απριλίου 1946, αριθμ. πρωτ. 650. Ο Έλληνας Πρέσβης άντλησε τις πληροφορίες του από την Μπόρμπα της 17ης Απριλίου 1946.

14. Αρχείο Χαλκιά.

15. ΙΑΥΕ 1946, φάκ. 67/2, Αναφορά Δαλιέτου προς Υπ. Εξ., Βελιγράδι, 2 Ιουλίου 1946, αριθμ. πρωτ. 1206.

16. PRO/FO 371/58615, Clutton προς Bevin, Βελιγράδι, 22 Αυγούστου 1946, αριθμ. πρωτ. 310.

17. Αρχείο Χαλκιά.

18. Αρχείο Χαλκιά.

υπογράμμισε την αναγκαιότητα συνεχούς αγώνα προκειμένου να μπορέσουν να προσαρτηθούν στη ΛΔΜ και τα άλλα δύο τμήματα της Μακεδονίας, το ελληνικό και το βουλγαρικό. Ο Μιχαήλ Κεραμιτζιέφ μάλιστα, ως αντιπρόσωπος των προσφύγων από την ελληνική Μακεδονία, στο ίδιο συνέδριο εξέφρασε την αγωνία των συναγωνιστών του τονίζοντας ότι *«εμείς οι Μακεδόνες του Αιγαίου σήμερα παρά ποτέ δεν ξέρουμε ποιόν δρόμο να βαδίσουμε για να κάνουμε πραγματικότητα την ελευθερία μας και να μπούμε στη ΛΔΜ»*. Σύμφωνα με την απόφαση του Πρώτου Συνεδρίου του «Λαϊκού Μετώπου της Μακεδονίας», αποφασίσθηκε να σταλεί στη Διάσκεψη της Ειρήνης υπόμνημα, στο οποίο αναφερόταν ότι *«σε ένα άλλο τμήμα της χώρας, τη Μακεδονία του Αιγαίου, λυσσά η μοναρχοφασιστική τρομοκρατία... Ο λαός μας ζητά να εφαρμοστούν για το λαό μας στη Μακεδονία του Αιγαίου οι αρχές του Χάρτη του Ατλαντικού»*.¹⁹ Παράλληλα, σε προκήρυξη που στάλθηκε στις εφημερίδες αναφέρονταν τα εξής: *«Μακεδόνες και Μακεδόνισσες. Στο πρώτο συνέδριο του Λαϊκού Μετώπου έλαβαν μέρος ως αγαπητοί φίλοι και οι απεσταλμένοι από τη Μακεδονία του Πιρίν και του Αιγαίου. Το γεγονός αυτό μετέτρεψε το συνέδριο σε μια διαδήλωση της ακλόνητης θέλησης του μακεδονικού λαού όλων των τμημάτων της Μακεδονίας, όπως είναι ολόκληρος ελεύθερος και ενωμένος με τη δική μας Δημοκρατία της Μακεδονίας, στο πλαίσιο της Ομόσπονδης γιουγκοσλαβικής δημοκρατίας. Στο πρόγραμμα του Λαϊκού Μετώπου από την πρώτη μέρα της δημιουργίας του τέθηκε η βάση ότι ο μακεδονικός λαός (ολόκληρος) πρέπει να ενωθεί στη δημοκρατία του»*.²⁰

Σταθμό στη σχετική αλυτρωτική πρακτική των Σκοπίων αποτέλεσε η δημοσίευση στις 26 Αυγούστου 1946 στην επίσημη κρατική εφημερίδα *Μπόρμπα* ενός χάρτη, ο οποίος απεικόνιζε τόσο τα ισχύοντα όσο και τα εθνοτικά σύνορα της χώρας. Εύκολα μπορούσε κανείς να διακρίνει ότι στα εθνοτικά σύνορα της ΛΔΜ εντασσόταν ολόκληρη σχεδόν η ελληνική Μακεδονία, συμπεριλαμβανομένης και της Θεσσαλονίκης. Ο χάρτης, ο οποίος αξίζει να σημειωθεί πως επαναδημοσιεύθηκε κατόπιν σε πολλές γιουγκοσλαβικές εφημερίδες και περιοδικά, συνοδεύοταν μάλιστα από εκτενές άρθρο-καταγγελία *«της τρομοκρατίας που ασκούνταν στην Ελλάδα σε βάρος δημοκρατικών πολιτών και ιδιαίτερα Σλαβόφωνων»*. Πάνω από 20 χιλιάδες «ομοεθνείς», σύμφωνα με το δημοσίευμα, είχαν υποχρεωθεί να εγκαταλείψουν την Ελλάδα και να καταφύγουν στη Γιουγκοσλαβία και τη Βουλγαρία.

Κρίνεται σκόπιμο βεβαίως στο σημείο αυτό να τονισθεί πως το αρχέτυπο για την απεικόνιση του ανωτέρω χάρτη θα πρέπει να αναζητηθεί στους βουλγαρικούς εθνικιστικούς κύκλους του Μεσοπολέμου, καθώς η Σόφια μονοπωλούσε σχεδόν την περίοδο αυτή τον σλαβικό αλυτρωτισμό στο ζήτημα της Μακεδονίας. Έτσι, το 1933 το Μακεδονικό Ινστιτούτο στη βουλγαρική πρωτεύουσα, επιχειρώντας να ενισχύσει τα βουλγαρικά επεκτατικά σχέδια, κυκλοφόρησε τον παρακάτω εικονιζόμενο «γεωγραφικό χάρτη της Μακεδονίας».

19. ΙΑΥΕ 1946, φάκ. 67/2, Κρυπτογραφικό Τηλεγράφημα Δαλιέτου προς το Υπ. Εξ., Βελιγράδι, 7 Αυγούστου 1946, αριθμ. πρωτ. 1461 πρβλ. και Αρχείο Χαλκιά, πρβλ. και Μόδης, ό.π., σσ. 40-41.

20. ΙΑΥΕ 1946, φάκ. 1/4, Επιστολή Δαλιέτου προς το Υπ. Εξ., Βελιγράδι, 10 Αυγούστου 1946, αριθμ. πρωτ. 1513 βλ. επίσης και Αρχείο Χαλκιά, ΙΑΥΕ 1946, φάκ. 1/10, Επιστολή Αντισυνταγματάρχη Πυροβολικού Κ. Ιατρού προς το Υπ. Εξ., ΒΣΤ 902, 23 Σεπτεμβρίου 1946, αριθμ. πρωτ. απόρρ. ΓΕΣ/3392203/A2/II πρβλ. και FO 371/58615, Clutton προς Bevin, Βελιγράδι, 22 Αυγούστου 1946, αριθμ. πρωτ. 310.

▲ Ο χάρτης που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα Μπόρμπτα, επίσημο δημοσιογραφικό όργανο του Κομμουνιστικού Κόμματος της Γιουγκοσλαβίας, στις 26 Αυγούστου 1946.

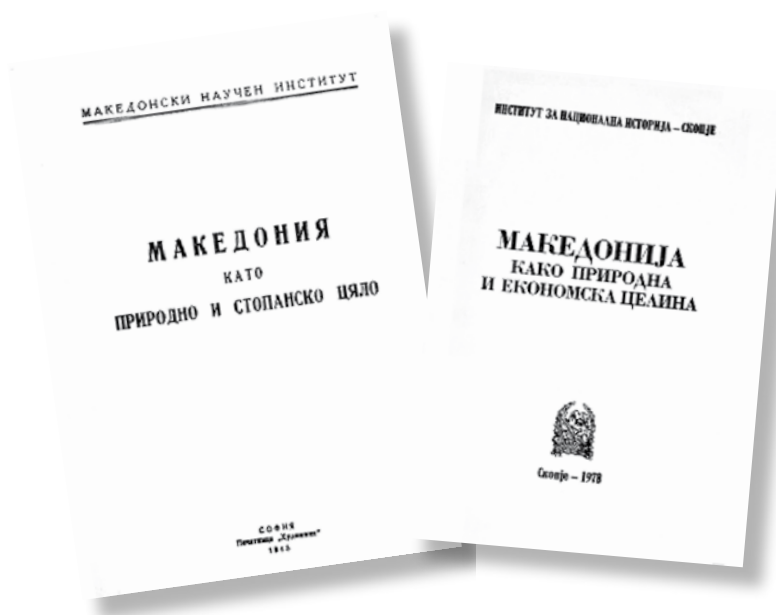
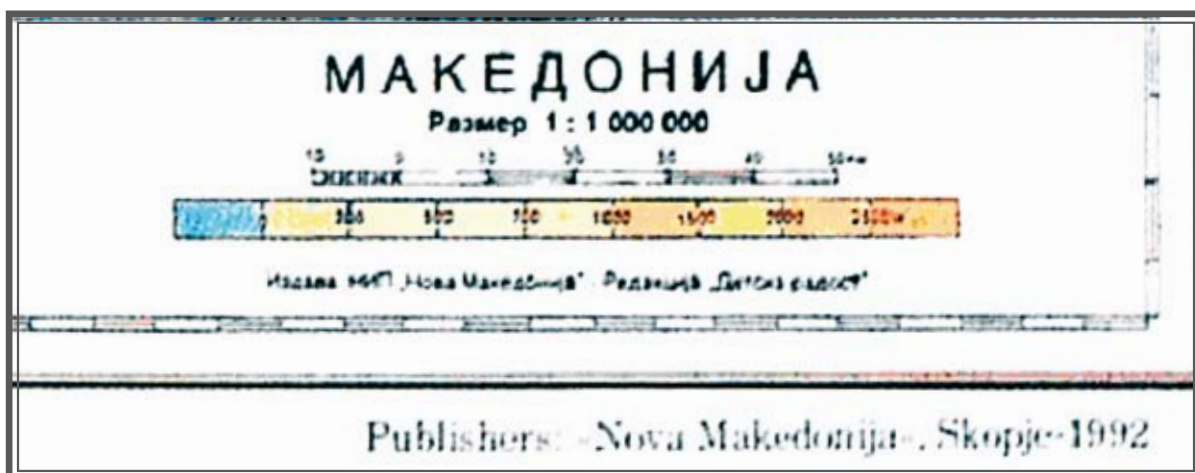

▲ Χάρτης της Μεγάλης Μακεδονίας, ο οποίος εκδόθηκε το 1933 από το Μακεδονικό Ινστιτούτο της Σόφιας.

Ο ίδιος ακριβώς χάρτης αναπαράχθηκε ακολούθως στα Σκόπια, προσδιορίζοντας τα «γεωγραφικά και εθνοτικά σύνορα της Μακεδονίας». Συνόδευσε μάλιστα την έκδοση της Ιστορίας του μακεδονικού λαού που κυκλοφόρησε το 1969, ενώ επανεκδόθηκε από το κρατικό εκδοτικό συγκρότημα της *Нова Македонија* το 1992.

Η εκτύπωση του χάρτη συνοδεύθηκε και από την έκδοση βιβλίου με τον χαρακτηριστικό τίτλο «*Η Μακεδονία ως φυσική και οικονομική ενότητα*», Σόφια 1945, ενώ το ίδιο βιβλίο εκδόθηκε από το Ινστιτούτο Εθνικής Ιστορίας της FYROM στα Σκόπια, το 1978.

Στις αρχές Σεπτεμβρίου του 1946, ο διπλωματικός πόλεμος μεταξύ Αθηνών και Βελιγραδίου εντάθηκε. Η αφορμή δόθηκε στις 12 Σεπτεμβρίου του 1946, όταν πραγματοποιήθηκε στα Σκόπια η τελετή ανακομιδής των οστών του Γκότσε Ντέλτσεφ. Στον πύρινο λόγο που εκφώνησε ο Ντίμιταρ Βλαχώφ, καταγγέλλθηκε

▲ Φωτοτυπία των εξωφύλλων του βιβλίου «Η Μακεδονία ως φυσική και οικονομική ενότητα», Σόφια 1945 και της επανέκδοσής του στα Σκόπια, το 1978.

η πολιτική των Ελλήνων φασιστών που στόχευε στην εξόντωση και εκδίωξη του «μακεδονικού λαού» και υπογραμμίσθηκε ότι η Ελλάδα δεν είχε ούτε εθνολογικά, ούτε πολιτικά, ούτε οικονομικά δικαιώματα στη «Μακεδονία του Αιγαίου».²¹

Τα ίδια περιήπου επανέλαβε ο Βλαχάφ, λίγες ημέρες αργότερα, μιλώντας στο Μοναστήρι σε μεγάλη συγκέντρωση 10 χιλιάδων ατόμων περίπου. «Η Ελλάδα δεν έχει κανένα δικαίωμα στη Μακεδονία του Αιγαίου, η οποία αποτελείται ανέκαθεν από Σλάβους» ισχυρίστηκε και υποστήριξε ότι «ο μακεδονικός λαός έχει όλο το δικαίωμα, σύμφωνα με τον Χάρτη του Ατλαντικού, να ενωθεί. Η ενωμένη Μακεδονία εμφανίζει πλήρη και τέλεια εθνική, φυλετική και οικονομική ενότητα. Κάθε τμήμα της δεν ζητά τίποτε άλλο παρά μόνο ένωση μέσα

στο πλαίσιο και τα όρια της Γιουγκοσλαβίας».²² Στα τέλη του ίδιου μήνα και ο Μπάνε Αντρέγιεφ επανήλθε στο ζήτημα της τρομοκρατίας του σλαβόφωνου πληθυσμού και υπογράμμισε τη σταθερή βούλησή του να αγωνιστεί για να σωθεί από την απειλούμενη εξόντωσή του.²³ Επίσης στο Συνέδριο της Ειρήνης, που είχε ως έδρα των εργασιών του το Παρίσι, κατά τη διάρκεια της Συνεδρίασης της Πολιτικής και Εδαφικής Επιτροπής για τη

Βουλγαρία, ο Γιουγκοσλάβος αντιπρόσωπος Μοσέ Πιγιάντε υποστήριξε ότι «η Μακεδονία του Αιγαίου διέρχεται την τραγικότερα περίοδο της ιστορίας της υπό κτηνώδη βίαν». Για τον λόγο αυτό ζήτησε την άμεση παρέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων, προκειμένου να δοθεί ένα τέλος στο καθεστώς αυτό και να μπορέσει έτσι ο «καταδυναστευόμενος μακεδονικός λαός να απαλλαγεί από τον ελληνικό ζυγό και να σχηματίσει κράτος εντός της Γιουγκοσλαβικής ομοσπονδίας».²⁴

Οι διακηρύξεις για την ενότητα του μακεδονικού χώρου και την «αλύτρωτη αιγαιακή Μακεδονία» κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1940 δεν στάθηκαν όμως μόνο φραστικές, αλλά μετουσιώθηκαν σε πράξη. Σήμερα θεωρείται δεδομένη η ανάμειξη των Γιουγκοσλάβων στον ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο καθώς και η ανοικτή υποκίνηση όχι τόσο των ανταρτών του Δημοκρατικού Στρατού, όσο κυρίως των οργανώσεων εκείνων που απαρτιζόνταν από Σλαβοφώνους

21. Αρχείο Χαλκιά.
 22. Νόβα Μακεντόνια, 22 Σεπτεμβρίου 1946.
 23. Αρχείο Χαλκιά.
 24. ΙΑΥΕ 1946, φάκ. 43/4, Πρακτικά της Συνεδρίασης της Πολιτικής και Εδαφικής Επιτροπής για τη Βουλγαρία, 6 Σεπτεμβρίου 1946, ΙΑΥΕ 1946, φάκ. 1/4, Τηλεγράφημα Δραγουμή προς Υπ. Εξ., Παρίσι, 6 Σεπτεμβρίου 1946, αριθμ. πρωτ. 1426 βλ. και Καθημερινή, 7 Σεπτεμβρίου 1946, το Βήμα, 7 Σεπτεμβρίου 1946, το Φως, 7 Σεπτεμβρίου 1946.

και είχαν θέσει ως στόχο τους την απόσχιση της ελληνικής Μακεδονίας. Είναι γνωστή εξάλλου η αποσχιστική κίνηση του Ηλία Δημάκη, γνωστού ως Γκότσε, ο οποίος τον Νοέμβριο του 1944 εγκατέστησε το αρχηγείο του στο Μοναστήρι και εργάστηκε εκεί για την ανασυγκρότηση της ομάδας του μέσω ευρείας στρατολόγησης από τον χώρο των προσφύγων από την Ελλάδα. Πολύ σύντομα το σώμα του αριθμούσε περί τα 1.000 άτομα, υπό την ονομασία «Πρώτη Αιγαιακή Ταξιαρχία Κρούσης». Διοικητής του σώματος τοποθετήθηκε ο Ηλίας Δημάκης, Υποδιοικητής ο παλαιός Σνοφίτης Ναούμ Πέγιωφ από το χωριό Γάβρος της Καστοριάς, ο οποίος είχε διαφύγει στη ΛΔΜ ήδη από τον Ιούνιο του 1944, Πολιτικός Επίτροπος ο Μιχαήλ Κεραμιτζιέφ, συγχωριανός του Πέγιωφ και Υποεπίτροπος ο Βανγκέλ Αγιάνοφσκι – Ότσε από την περιοχή της Έδεσσας.²⁵

▲ Η «Πρώτη Αιγαιακή Ταξιαρχία Κρούσης» παραλαύει στο Μοναστήρι.

Σήμερα, εξάλλου, έχει τεκμηριωθεί η άποψη πως η ίδρυση του ΝΟΦ²⁶ πραγματοποιήθηκε με πρωτοβουλία του ΚΚΜ και με απροκάλυπτο σκοπό την ένωση της ελληνικής Μακεδονίας με την γιουγκοσλαβική ομοσπονδία. Είναι άκρως αποκαλυπτικό μάλιστα το περιεχόμενο της συνομιλίας που είχε στα Σκόπια, στα τέλη του 1946, ο Λάζαρ Κολισέφσκι με ηγετικά στελέχη του ΝΟΦ, δίνοντάς τους εντολή να κατέβουν στην Ελλάδα και να πολεμήσουν στο πλευρό του ΚΚΕ: «Εσείς τώρα θα πάτε κάτω», τους παρότρυνε ο πρωθυπουργός της ΛΔΜ,

25. Λίγες ημέρες αργότερα, την ίδια διαδρομή ακολούθησε και το Τάγμα Αριδαίας - Έδεσσας με επικεφαλής τον δάσκαλο, επίσης Σνοφίτη, Πάβλε Ρακόφσκι. Βλ. Σπύρος Σφέτας, «Αυτονομιστικές κινήσεις των Σλαβοφώνων κατά το 1944, η στάση του ΚΚΕ και η διαφύλαξη των ελληνογιουγκοσλαβικών συνόρων», σσ. 105-124 στα Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου Μακεδονία και Θράκη, 1941-1944. Κατοχή – Αντίσταση – Απελευθέρωση, Θεσσαλονίκη, 1998.

26. ΝΟΦ: (Ναρόντνο Οσλομποντίτελνιοτ Φροντ) Λαϊκό Απελευθερωτικό Μέτωπο. Ακτιβιστική οργάνωση των Σλαβομακεδόνων της Ελλάδας, η οποία ιδρύθηκε με πρωτοβουλία των Γιουγκοσλάβων Κομμουνιστών και έδρασε στη διάρκεια του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου με σκοπό την απόσχιση της ελληνικής Μακεδονίας.

«...Ο καθοδηγητής του αγώνα σας θα είναι το ΚΚΕ... η γραμμή του ΚΚΕ διορθώθηκε... να τους έχετε εμπιστοσύνη... ό,τι προβλήματα έχετε, θα τα επιλύσετε με την ηγεσία του ΚΚΕ... πολεμήστε με όλη σας την ψυχή μαζί με τον ελληνικό λαό... ενάντια στο σοβινισμό, τον σεπαρατισμό και τις τοπικές τάσεις».²⁷

Αυτά τα φιλογιουγκοσλαβικά στοιχεία του ΝΟΦ είχαν ξεκάθαρα ομολογημένο στόχο, που δεν ήταν άλλος από την απόσχιση της ελληνικής Μακεδονίας και την ένωσή της με την γιουγκοσλαβική ομοσπονδία. Ενδεικτικό προς αυτή την κατεύθυνση αποτελεί σχετικό άρθρο, που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό της οργάνωσης Μπίλτεν [Δελτίο] στις 15 Μαρτίου του 1946 και απέκρουε τις κατηγορίες για συνεργασία με τους Βουλγάρους: «Δεν είμαστε Οχρανίτες κι ακόμη περισσότερο αυτονομιστές. Αυτό το αποδειχνει η γραμμή μας. Αγωνιζόμαστε ενάντια στον αυτονομισμό, γιατί αυτός οδηγεί τον μακεδονικό λαό στο γκρεμό, σε νέα δουλεία και ακόμη γιατί ο αυτονομισμός είναι γραμμή της διεθνούς αντίδρασης, η οποία έχει σαν σκοπό να σπάσει την ενότητα των λαών της Γιουγκοσλαβίας». Η διάψευση όμως των παραπάνω κατηγοριών συνοδεύθηκε από επιβεβαίωση της πολιτικής της απόσχισης της ελληνικής Μακεδονίας και της ένωσής της με την ΛΔΜ: «Ο μακεδονικός λαός έχει δικαίωμα να ενωθεί κι αυτό το δικαίωμα το κατέκτησε με το όπλο. Ο μακεδονικός λαός της Μακεδονίας του Αιγαίου μπαίνοντας μέσα στις γραμμές του ΕΛΑΣ και πολεμώντας ενάντια στο φασισμό ταυτόχρονα πολεμούσε και για την εθνική του λευτεριά... Ο μακεδονικός λαός της Μακεδονίας του Αιγαίου με όλο του το δίκαιο ζητάει να ενωθεί με τον στυλοβάτη του, την πρωτοπόρα Μακεδονία του Βαρδάρη... θέλουμε να ζήσουμε με τα λεύτερα αδέρφια της Μακεδονίας του Βαρδάρη, για να μπορέσουμε να απολαύσουμε τους καρπούς που κέρδισε το μεγαλύτερο μέρος του λαού μας».²⁸

Οι αλυτρωτικές εκδηλώσεις από την πλευρά της ΛΔΜ και της Γιουγκοσλαβίας συνεχίστηκαν αμείωτες και κατά τη διάρκεια του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου. Στις 7 Μαρτίου του 1948 διενεργήθηκαν στα Σκόπια οι εκλογές του Λαϊκού Μετώπου της Μακεδονίας. Ο Πρόεδρος του Πρεζίντιουμ της Λαϊκής Βουλής της Γιουγκοσλαβίας και Πρόεδρος του Συμβουλίου του Λαϊκού Μετώπου της Μακεδονίας, Ντίμιταρ Βλαχόφ, κατηγόρησε σε ομιλία του την «μοναρχοφασιστική» Ελλάδα και υποστήριξε ότι στη «Μακεδονία του Αιγαίου, τα αδέρφια μας οι Μακεδόνες πολεμούσαν από κοινού με τον Δημοκρατικό Στρατό για την ανατροπή της».²⁹ Επίσης, ο Λάζαρ Κολισέφκι σε ομιλία του στο Δεύτερο Συνέδριο του «Μακεδονικού Λαϊκού Μετώπου» κατηγόρησε το «Πατριωτικό Μέτωπο» της Βουλγαρίας για μεγαλοϊδεατικές θέσεις ενώ διεκήρυξε το δικαίωμα του «μακεδονικού» λαού να ενωθεί εντός του πλαισίου της ομοσπονδιακής Γιουγκοσλαβίας.³⁰ Σχολιάζοντας τις δηλώσεις Κολισέφκι αλλά και τη διαφωνία Βελιγραδίου – Σόφιας, η εφημερίδα Καθημερινή υποστήριξε πως αφορούσαν διαπληκτισμούς που γίνονταν όχι μόνο στον σερβοβουλγαρικό χώρο αλλά

27. Ташко Мамгровски, Паскал Митревски и неговото време (1912-1978) [Ο Πασχάλης Μητρόπουλος και η εποχή του (1912-1978)], Σκόπια, 1992, σσ. 73-74. Ο συγγραφέας επικαλείται σημείωμα του Φώτεφ για τη δράση του ΝΟΦ, το οποίο βρίσκεται στο αρχείο της οικογένειάς του.

28. Μόδης, ό.π., σσ. 12-13.

29. ΙΑΥΕ 1948, φάκ. 52, υποφάκ. 3, Αναφορά του διευθύνοντα το ελληνικό Προξενείο Σκοπίων Γραφέα Α' Π. Γερολυμάτου προς το Υπ. Εξ., Σκόπια, 8 Μαρτίου 1948.

30. Καθημερινή, 15 Ιουνίου 1948.

▲ Πρωτοσέλιδο του περιοδικού Δελτίο [Μπίλτεν], που εξέδιδε το ΝΟΦ στη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου.

και σε «ξένο αχυρώνα», εννοώντας την ελληνική Μακεδονία.³¹ Παράλληλα, ο Ντίμιταρ Βλαχώφ προέβη σε νέες δηλώσεις υποστηρίζοντας ότι η Ελλάδα δεν είχε κανένα κυριαρχικό δικαίωμα στη «Μακεδονία του Αιγαίου», η οποία εθνολογικά ανήκε στους Σλαβομακεδόνες.³²

Η είσοδος του 1949 αποτέλεσε την κορύφωση του ελληνικού δράματος. Η διαφαινόμενη, ήδη από το φθινόπωρο του 1948, επιδείνωση των σχέσεων του ΚΚΕ με το ΚΚΓ κατέστη πολύ σύντομα περισσότερο ορατή, ως άμεση συνέπεια της ρήξης του Στάλιν με τον Τίτο και της αποπομπής του τελευταίου από την Κομινφόρμ το καλοκαίρι του 1948. Στις αρχές του έτους ο στενός συνεργάτης του Ζαχαριάδη Πέτρος Ρούσος, συνοψίζοντας τη δουλειά του Κόμματος στο εξωτερικό κατά τη διάρκεια του 1948, χαρακτήρισε «μαχαιριά στην πλάτη» των Ελλήνων ανταρτών την «προδοσία του Τίτο».³³ Τα γεγονότα που ακολούθησαν, αφενός η διάσπαση στους κόλπους του ΝΟΦ³⁴ και ο διαχωρισμός ανάμεσα σε φιλογιουγκοσλαβικά και πιστά στο ΚΚΕ στελέχη και αφετέρου η απόφαση της 5ης Ολομέλειας του ΚΚΕ στις 30 και 31 Ιανουαρίου του 1949, επιβάρυναν ακόμη περισσότερο την ήδη τεταμένη κατάσταση. Μια πρόγευση έδωσε ο ίδιος ο Γενικός Γραμματέας του ΚΚΕ Νίκος Ζαχαριάδης στην εναρκτήρια εισήγησή

31. Καθημερινή, 16 Ιουνίου 1948.

32. Αλήθεια, 15 Ιουνίου 1948.

33. Άννα Ματθαίου – Πόπη Πολέμη, «'Οι διεθνείς σχέσεις της Δημοκρατικής Ελλάδας μέσα στο 1948': μία έκθεση του Πέτρου Ρουσού», Αρχαιοτάξιο, 2 (Ιούνιος 2000), 8.

34. Για την ίδρυση και τη δράση του ΝΟΦ κλασική παραμένει, από σλαβομακεδονικής πλευράς, η μελέτη του Ριστο Κιρτζαζovski, Народно Ослободителниот Фронт и Другите Организации на Македонците од Егејска Македонија (1945-1949) [Το Λαϊκό Απελευθερωτικό Μέτωπο και οι άλλες οργανώσεις των Μακεδόνων από τη Μακεδονία του Αιγαίου (1945-1949)], Σκόπια, 1985.

του στους συνέδρους: «Στο καινούργιο ξεσήκωμα του λαού μας ο μακεδονικός λαός τάδωσε όλα. Έτσι με το αίμα του καταχτά τα δικαιώματά του για μια λέφτερη, ανεξάρτητη ζωή και ανάπτυξη. Και δεν πρέπει να υπάρχει καμία αμφιβολία ότι, σαν αποτέλεσμα της νίκης της λαϊκής επανάστασης στην Ελλάδα, ο μακεδονικός λαός θα κατακτήσει και το δικαίωμα για μια λέφτερη, ανεξάρτητη ζωή και ανάπτυξη». Επρόκειτο για ρητή ομολογία υιοθέτησης μιας νέας προσέγγισης στο ζήτημα των μειονοτήτων, αποτέλεσμα ασφαλώς της δεινής θέσης στην οποία είχε περιέλθει το ΚΚΕ στις αρχές του 1949. Παρά τις αντιρρήσεις πολλών ηγετικών στελεχών του ΚΚΕ, στην απόφασή της η 5η Ολομέλεια αναγνώρισε τελικά το δικαίωμα του «μακεδονικού λαού» για εθνική αποκατάσταση και αυτοδιάθεση:

«...Στη βόρεια Ελλάδα ο μακεδονικός λαός τάδωσε όλα για τον αγώνα και πολεμά με μια ολοκλήρωση ηρωϊσμού και αυτοθυσίας που προκαλούν το θαυμασμό. Δεν πρέπει να υπάρχει καμία αμφιβολία ότι σαν αποτέλεσμα της νίκης του ΔΣΕ και της Λαϊκής Επανάστασης, ο μακεδονικός λαός θα βρει την πλήρη εθνική του αποκατάσταση έτσι όπως τη θέλει ο ίδιος, προσφέροντας σήμερα το αίμα του για να την αποκτήσει. Οι μακεδόνες κομμουνιστές στέκονται πάντα επικεφαλής στην πάλη του λαού τους. Ταυτόχρονα οι μακεδόνες κομμουνιστές πρέπει να προσέξουν τις διασπαστικές και διαλυτικές ενέργειες, που ξενοκίνητα στοιχεία αναπτύσσουν, για να διασπάσουν την ενότητα ανάμεσα στον μακεδονικό και στον ελληνικό λαό, διάσπαση που μόνο τον κοινό τους εχθρό, τον μοναρχοφασισμό και τον αμερικανοαγγλικό ιμπεριαλισμό θα ωφελήσει. Παράλληλα, το ΚΚΕ πρέπει ριζικά να βγάλει από τη μέση όλα τα εμπόδια, να χτυπήσει όλες τις μεγαλοελλαδίτικες σοβινιστικές εκδηλώσεις και τα έργα, που προκαλούν δυσαρέσκεια και δυσφορία μέσα στον μακεδονικό λαό και έτσι βοηθούν τους διασπαστές στην προδοτική δράση τους και ενισχύουν το έργο της αντίδρασης. Ο σλαβομακεδονικός και ο ελληνικός λαός μόνο ενωμένοι μπορούν να νικήσουν. Διασπασμένοι μόνο ήττες μπορούν να πάθουν. Γι' αυτό η ενότητα στην πάλη των δύο λαών πρέπει να φυλάγεται σαν κόρη οφθαλμού και να ενισχύεται και να δυναμώνει σταθερά και καθημερινά».

Τις αποφάσεις της 5ης Ολομέλειας ακολούθησαν μια σειρά από πρωτοβουλίες του Κόμματος, στο πλαίσιο χάραξης της νέας του πολιτικής. Στις 3 Φεβρουαρίου του 1949 συνήλθε η 2η Ολομέλεια του Κεντρικού Συμβουλίου του ΝΟΦ. Στον λόγο που εκφώνησε ο Ζαχαριάδης παρουσίασε τα ανταλλάγματα που προσέφερε στους Σλαβοφώνους, τα οποία συνοψίζονταν σε ανασχηματισμό της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης και υπουργοποίηση σλαβόφωνου στελέχους, σε εκπροσώπηση του ΝΟΦ στο Γενικό Επιτελείο του ΔΣΕ, τη μετονομασία της 11ης Μεραρχίας του ΔΣΕ σε «Μακεδονική Μεραρχία» και την ίδρυση «μακεδονικής» κομμουνιστικής οργάνωσης. Στοχεύοντας μάλιστα σε περαιτέρω περιθωριοποίηση της ομάδας του φιλοτιτοϊκού Κεραμιτζιέφ, ο ηγέτης του ΚΚΕ προώθησε στη Γραμματεία του ΝΟΦ δύο παλαιούς του γνώριμους Σλαβομακεδόνες ακτιβιστές, τον Πασκάλ Μίτρεφσκι και τον Πάβελ Ρακόφσκι. Επρόκειτο αναμφίβολα για ρηξικέλευθες αποφάσεις της ηγεσίας του ΚΚΕ, που έδωσαν την αφορμή στον αστικό τύπο να κάνει λόγο για «ανέκλητο χωρισμό» της «από το σώμα του έθνους».³⁵

35. Ελευθερία, 4 Μαρτίου 1949.

Μερικές εβδομάδες αργότερα, στις 25 και 26 Μαρτίου του 1949, στο χωριό Ψαράδες των Πρεσπών πραγματοποιήθηκε το 2ο Συνέδριο του ΝΟΦ. Ενώπιον 700 αντιπροσώπων ο Ζαχαριάδης, αφού επιβράβευσε τον «μακεδονικό» λαό για την προσφορά του, επέμεινε στην αναγκαιότητα της ενότητάς του με τον ελληνικό λαό, προκειμένου να επέλθει η νίκη. Το συνέδριο, ολοκληρώνοντας τις εργασίες του, καταδίκασε την φιλογιουγκοσλαβική ομάδα του Μιχαήλ Κεραμιτζιέφ και διακήρυξε το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης του «μακεδονικού» λαού. «Στις σημερινές κρίσιμες στιγμές που συνέρχεται το δεύτερο συνέδριο του ΝΟΦ», αναγραφόταν στη διακήρυξη, «οι εχθροί των λαών μας καταβάλλουν απ' όλες τις πλευρές προσπάθειες να διασπάσουν την ενότητα ανάμεσα στο μακεδονικό λαό και τη μαχητική ενότητα ανάμεσα σ' αυτόν και στον ελληνικό λαό, ενότητα που είναι απαραίτητη για τη νίκη των δύο λαών. Οι κάθε λογής εχθροί του λαού μας εκμεταλλευόμενοι τις πολεμικές δυσκολίες και τις άλλες δυσκολίες που πηγάζουν απ' αυτές, εκμεταλλευόμενοι την κατάσταση που έχει διαμορφωθεί στη Γιουγκοσλαβία ρίχνουν διάφορα συνθήματα που βρίσκουν έδαφος σ' ορισμένα λιπόψυχα και τσακισμένα στοιχεία υποκινώντας τα σε λιποταξία. Εμείς οι 700 αντιπρόσωποι του 2ου συνεδρίου του ΝΟΦ τους ανθρώπους αυτούς που συνωμοτούν, που οργανώνουν τη διάσπαση και λιποταξία στις γραμμές πατώντας στο αίμα των χιλιάδων ηρώων μας, τους στιγματίζουμε σαν κοινούς προδότες και ελεεινούς λιποτάχτες του αγώνα του λαού μας. Και όσοι παρασύρθηκαν απτά εχθρικά κηρύγματα και την υπονομευτική δουλειά αυτών των διασπαστών και ακολούθησαν τον εύκολο δρόμο της φυγής και της λιποταξίας έκαναν μια πράξη κολάσιμη, προδοτική και αντιλαϊκή που μόνο τον εχθρό, τον μοναρχοφασισμό και το ιμπεριαλιστικό στρατόπεδο βοηθάει».³⁶

Την επόμενη ημέρα, στις 27 Μαρτίου, σε εφαρμογή των υποσχέσεων του Ζαχαριάδη κατά την 2η Ολομέλεια του Κεντρικού Συμβουλίου του ΝΟΦ, ιδρύθηκε η «Κομμουνιστική Οργάνωση της Μακεδονίας του Αιγαίου (ΚΟΑΜ)» ως τμήμα του ΚΚΕ, ενώ στις 3 Απριλίου ο Π. Μίτρεφσκι τοποθετήθηκε Υπουργός Επισιτισμού της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης, ο Β. Κόιτσεφ μέλος του Ανωτάτου Πολεμικού Συμβουλίου του ΔΣΕ και ο Σ. Κότσεφ Πρόεδρος της Διεύθυνσης Εθνικών Μειονοτήτων.

Στη διάρκεια της άνοιξης του 1949 πραγματοποιήθηκαν επίσης και διάφορες απέλπιδες επαφές του ΚΚΕ και του ΝΟΦ με Σλαβομακεδόνες που είχαν καταφύγει στα Σκόπια, προκειμένου να μεταπεισθούν οι τελευταίοι και να καταταγούν –έστω και την ύστατη ώρα– στον ΔΣΕ.³⁷ Τον Μάιο του 1949, όμως, η ομάδα των Κεραμιτζιέφ και Δημάκη απέστειλε προς το ΚΚΕ επιστολή που έθετε τέρμα στις μεσολαβητικές πρωτοβουλίες.³⁸ Σε αυτήν την επιστολή, η πολιτική του ΚΚΕ πάνω

36. Για τις αποφάσεις της 5ης Ολομέλειας του ΚΚΕ και τη δράση του ΝΟΦ αξιεπέραστες παραμένουν οι μελέτες του Ευάγγελου Κωφού, *The Impact of the Macedonian Question on Civil Conflict in Greece (1943-1949)*, Αθήνα, 1989 και του Σπυρίδωνα Σφέτα, «Ανεπιθύμητοι σύμμαχοι και ανεξέλεγκτοι αντίπαλοι: Οι σχέσεις ΚΚΕ και ΝΟΦ στη διάρκεια του εμφυλίου (1946-1949)», Σπυρίδων Σφέτας (επιμ.), *Όψεις του Μακεδονικού Ζητήματος στον 20ό αιώνα* (Θεσσαλονίκη, 2001), 157-203. Βλ. επίσης και Σπυρίδων Σφέτας, *Η διαμόρφωση της σλαβομακεδονικής ταυτότητας. Μια επώδυνη διαδικασία*, Θεσσαλονίκη, 2003, σσ. 257-268.

37. Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ Ελλήνων και Γιουγκοσλάβων Κομμουνιστών καθώς και ο ρόλος των Σλαβομακεδόνων περιγράφονται διεξοδικά στη μελέτη του Ριστο Κιρζαζοβски, *Μακεδονците и односите на КПЈ и КПГ 1945-1949* [Οι Μακεδόνες και οι σχέσεις του ΚΚΓ με το ΚΚΕ 1945-1949], Σκόπια, 1995.

38. Τα σχετικά γεγονότα εξιστορούνται αναλυτικά στα απομνημονεύματα δύο ηγετικών στελεχών των Σλαβομακεδόνων ακτιβιστών, του Ναυμ Πεјов, *Μακεдонците и граѓанската војна во Грција* [Οι Μακεδόνες και ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ελλάδα], Σκόπια, 1968 και του Βανгел Αјановски-Оче, *Егејски Бугри* [Αιγαιακές Θύελλες], Σκόπια, 1975.

▲ Εφημερίδα Μακεδονικός Φρουρός, 24 Ιουλίου 1949.

στο Μακεδονικό Ζήτημα χαρακτηρίζονταν συλλήβδην λανθασμένη και προκατειλημμένη ενάντια στον «μακεδονικό» λαό. Αντίθετα, εξυμνούνταν το ΚΚΓ, το ΚΚΜ και ο Τίτο για την πολιτική τους. Οι Σλαβομακεδόνες «αντάρτες» έθεταν μάλιστα ως προϋποθέσεις για να συνδράμουν το ΚΚΕ, μεταξύ των άλλων, «γραπτή συγγνώμη» για τις «αδικίες» ενάντια στο ΝΟΦ, δημιουργία αυτοτελών «μακεδονικών» μονάδων με επικεφαλής «Μακεδόνες» καθοδηγητές, διακοπή της «προπαγάνδας» ενάντια στον Τίτο και αποκατάσταση της ελεύθερης επικοινωνίας ανάμεσα στην ελληνική και τη Γιουγκοσλαβική Μακεδονία. Επρόκειτο εμφανώς για αιτήματα που το ΚΚΕ από την πλευρά του ήταν αδύνατο να αποδεχθεί.³⁹

Στις 28 Ιουλίου 1949, έναν περίπου μήνα πριν το τέλος του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου αλλά και με σχεδόν προδιαγεγραμμένη την πορεία του, ο Τίτο μιλώντας στα Σκόπια⁴⁰ σε συγκέντρωση φιλογιουγκοσλαβικών στελεχών του ΝΟΦ, στην πλειοψηφία τους προσφύγων από την Ελλάδα,⁴¹ επιτέθηκε με δριμύτητα εναντίον του ΚΚΕ κατηγορώντας το ότι ποτέ δεν είχε ενδιαφερθεί για τα δικαιώματα των Σλαβομακεδόνων της Ελλάδας.⁴² Κάλεσε παράλληλα τους πρόσφυγες από την Ελλάδα να εργασθούν για την ειρηνική ενσωμάτωσή τους στη Γιουγκοσλαβία, γεγονός που ερμηνεύθηκε από ελληνικούς κύκλους ως παραίτηση από τις εδαφικές διεκδικήσεις του στην ελληνική Μακεδονία. Ο Γιουγκοσλάβος ηγέτης συναντήθηκε επίσης με αντιπροσωπεία προσφύγων από την Ελλάδα καθώς και με τραυματίες αντάρτες. Στη συνάντηση δόθηκε επίσημος χαρακτήρας, με

39. Ολόκληρη η αλληλογραφία καθώς και οι επαφές των φιλογιουγκοσλαβικών στοιχείων με τα πιστά στο ΚΚΕ στελέχη του ΝΟΦ περιέχονται στην έκδοση του Архив на Македонија, Егејска Македонија во НОБ 1949, τόμ. 6, Σκόπια, 1983.

40. ΙΑΥΕ 1949, φάκ. 34, υποφάκ. 2, Τηλεγράφημα Μπαϊζου προς το Υπ. Εξ., Σκόπια, 28 Ιουλίου 1949, αριθμ. πρωτ. 571.

41. Evangelos Kofos, *Nationalism and Communism in Macedonia*, Θεσσαλονίκη, 1964, σ. 185, *Ελευθερία*, 30 Ιουλίου 1949.

42. Kofos, *ό.π.*, σ. 185.

▲ Εφημερίδα Μακεδονικός Φρουρός, 15 Μαΐου 1949 και 5 Ιουνίου 1949.

▲ Μπορεί τόσο το ΝΟΦ όσο και η Κομμφορμ να επιθυμούσαν την απόσχιση της ελληνικής Μακεδονίας, θα έπρεπε όμως να ξεπεράσουν το εμπόδιο του Έλληνα τσολιά. Ο Τίτο, άλλωστε, ήταν ο καλύτερος γνώστης επ' αυτού. (Εφημερίδα Μακεδονία, Θεσσαλονίκη, 24 Απριλίου 1949)

την παρουσία πολλών υψηλόβαθμων στελεχών τόσο της ομοσπονδιακής όσο και της τοπικής κομματικής νομενκλατούρας. Οι πρόσφυγες φαίνεται ότι ευχαρίστησαν τον Τίτο για τη βοήθεια που τους παρείχε, ενώ καταδίκασαν τις φραστικές επιθέσεις εναντίον της Γιουγκοσλαβίας που εξαπολύονταν από τον ραδιοσταθμό του ΚΚΕ.⁴³ Μετά την παρέλευση λίγων ημερών, στις 2 Αυγούστου του 1949, ο Τίτο σε λόγο που εκφώνησε με αφορμή την πέμπτη επέτειο της ανακήρυξης της ΛΔΜ εμπρός σε ένα πολυπληθές ακροατήριο που, σύμφωνα με ξένες διπλωματικές πηγές, προσέγγιζε αριθμητικά τα 35.000 άτομα,⁴⁴ κατηγόρησε το ΚΚΕ πως δεν είχε συμπεριφερθεί καλά στους «Μακεδόνες του Αιγαίου», αφού δεν τους είχε τοποθετήσει σε ανώτερα κομματικά αξιώματα αλλά και δεν είχε επιτρέψει τη λειτουργία «μακεδονικών σχολείων» στην ελεύθερη Ελλάδα. Αμέσως μετά, ο Πρωθυπουργός της ΛΔΜ Λάζαρ Κολισέφσκι χαρακτήρισε τη ΛΔΜ ως το Πεδεμόντιο της μελλοντικής ενιαίας Μακεδονίας.⁴⁵ Οι ανωτέρω εκδηλώσεις αντικατόπτριζαν την επαναξιολόγηση της γιουγκοσλαβικής πολιτικής έναντι της Ελλάδας. Ο στόχος παρέμενε ο ίδιος, η απόσχιση της ελληνικής Μακεδονίας και η προστασία της «μακεδονικής μειονότητας» στην Ελλάδα, τα μέσα όμως για την επίτευξή του θα άλλαζαν, αφού το σύνολο σχεδόν των ακτιβιστών Σλαβομακεδόνων είχε καταφύγει στη ΛΔΜ.

Μετά τον τερματισμό του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου η προπαγάνδα περί «αλύτρωτης Μακεδονίας» από τη ΛΔΜ εντατικοποιήθηκε. Τούτη τη φορά αιχμή του δόρατος στάθηκαν οι Σλαβόφωνοι πρώην αντάρτες του ΔΣΕ, που είχαν καταφύγει μαζικά στη Γιουγκοσλαβία μετά το πέρας του Εμφυλίου Πολέμου. Την προσπάθειά τους συνεπικουρούσαν όμως και οι διάφοροι επιστημονικοί φορείς της γιουγκοσλαβικής αυτής δημοκρατίας, προσδίδοντάς τους το απαραίτητο κύρος αλλά και την ώθηση να συνεχίσουν. Έτσι, στις αρχές του 1950 συστάθηκε στα Σκόπια με την ενθάρρυνση και την οικονομική ενίσχυση της τοπικής κομματικής ηγεσίας η αποκαλούμενη «Ένωση Προσφύγων από τη Μακεδονία του Αιγαίου», με σκοπό να συσπειρώσει στις τάξεις της όλους τους πρόσφυγες από την Ελλάδα που είχαν καταφύγει στη ΛΔΜ. Μέλος της ένωσης θα μπορούσε να γίνει κάθε πρόσφυγας που ζούσε στη Γιουγκοσλαβία. Η ΕΠ διοικούταν από ένα γενικό συμβούλιο ενώ διέθετε και παραρτήματα σε διάφορα μέρη, τα οποία διοικούσαν από τοπικά συμβούλια. Το ενδιαφέρον της ΕΠ δεν περιορίσθηκε όμως αποκλειστικά στους πρόσφυγες που είχαν καταφύγει στη ΛΔΜ, αλλά επεκτάθηκε και στους εναπομείναντες Σλαβοφώνους της Ελλάδας. Σύμφωνα με την εισήγηση του γραμματέα της Ένωσης προς την ολομέλεια ένα χρόνο μετά τη σύστασή της, η Ένωση είχε καθήκον να παρακολουθεί εκ του σύνεγγυς τις εξελίξεις στην ελληνική Μακεδονία και να καταγγέλλει την πολιτική διακρίσεων που ασκούσε η ελληνική Κυβέρνηση των «Μοναρχοφασιστών» έναντι των Σλαβοφώνων.⁴⁶

Τον Ιούνιο του 1951, στην απόφαση της συνέλευσης της Ένωσης Προσφύγων αναγραφόταν ότι αποτελούσε καθήκον της να μην αδιαφορήσει για τα

43. ΙΑΥΕ 1949, φάκ. 34, υποφάκ. 2, Αναφορά Μπάιζου προς το Υπ. Εξ., Σκόπια, 7 Αυγούστου 1949, αριθμ. πρωτ. 602/Δ/1.

44. ΙΑΥΕ 1949, φάκ. 34, υποφάκ. 2, Αναφορά Μπάιζου προς το Υπ. Εξ., Σκόπια, 7 Αυγούστου 1949, αριθμ. πρωτ. 589/Δ/1.

45. Ελίζαμπεθ Μπάρκερ, *Η Μακεδονία στις διαβαλκανικές σχέσεις και συγκρούσεις*, ελληνική μετάφραση Άννα Κολιοπούλου, Θεσσαλονίκη, 1996, σσ. 209-210.

46. Архив на Македонија, фонд 996: «Организациони Извештај» [Οργανωτική έκθεση].

δεινά που υπέφερε ο λαός τους στην Ελλάδα. Πρέπει, σημειωνόταν στην ίδια απόφαση, «να ενημερώνουμε τακτικά την κυβέρνηση για την πολιτική γενοκτονίας που ακολουθεί η κυβέρνηση της Αθήνας και να την ενθαρρύνουμε να αναλάβει πρωτοβουλίες στα διεθνή fora».⁴⁷

Οι παρατηρήσεις αυτές έθεσαν εξ αρχής το ζήτημα του αλυτρωτισμού στις σχέσεις της ΣΔΜ –και κατ' επέκταση της Γιουγκοσλαβίας– με τις γειτονικές χώρες. Άλλωστε, αυτό εξυπηρετούσε και η χρήση του όρου «Егејците» [Αιγιάτες] για τους πρόσφυγες από την Ελλάδα αντί του γενικόλογου «Μακεδόνες». Ήταν δηλαδή πρόδηλο πως με τη χρήση του παραπάνω όρου προωθούνταν η ιδέα της ενότητας του μακεδονικού χώρου, τονιζόταν η ύπαρξη «σκλαβωμένων, αλύτρωτων αδελφών» και συντηρούνταν η προοπτική της μελλοντικής ένωσής τους υπό την ηγεσία των Γιουγκοσλάβων Κομμουνιστών. Τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους μάλιστα, η ΕΠ εξέδωσε και δική της μηνιαία εφημερίδα με τον τίτλο *Φωνή των Αιγαιατών*.

▲ Η εφημερίδα *Φωνή των Αιγαιατών*.

Μέσω της εφημερίδας και των υπολοίπων δραστηριοτήτων της ΕΠ εξυφάνθηκε αλλά και σταδιακά συστηματοποιήθηκε και κωδικοποιήθηκε η αλυτρωτική καμπάνια σε βάρος της Ελλάδας. Δεκάδες άρθρα που δημοσιεύθηκαν έως και το 1954, έτος κατά το οποίο η εφημερίδα διέκοψε την κυκλοφορία της ως θυσία στο βωμό της τριπλής προσέγγισης Ελλάδας, Γιουγκοσλαβίας και Τουρκίας, επιχείρησαν να οικοδομήσουν και να αναδείξουν την ιστορία της «Αιγαιακής Μακεδονίας», συνδέοντάς την με το ευρύτερο ιστορικό εποικοδόμημα της ΣΔΜ. Η διακοπή έκδοσης της ακτιβιστικής εφημερίδας υποδηλώνει την οργανική σύνδεσή της με το επίσημο τοπικό πολιτικό κατεστημένο. Η εμπλοκή της κυβέρνησης της ΛΔΜ στην ΕΠ πιστοποιείται επίσης και από το γεγονός ότι ο πρόεδρος του τοπικού κοινοβουλίου Ντίμτσι Μίρε διετέλεσε το καλοκαίρι του 1951 μέλος του Γενικού Συμβουλίου της ΕΠ και της επιτροπής που ήταν υπεύθυνη για την εφημερίδα. Η βρετανική Πρεσβεία στην Αθήνα από την πλευρά της, εκτιμούσε πως οι δραστηριότητες της ΕΠ ενθαρρύνονταν από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση, αφού το Βελιγράδι επιθυμούσε «να διατηρήσει ζωντανή μία μακεδονική συνείδηση, η οποία θα μπορούσε να αποδειχτεί χρήσιμη στο μέλλον». Προσέθετε, μάλιστα, πως με τον τρόπο αυτό θα αποθαρρύνονταν όσοι πρόσφυγες δεν επιθυμούσαν να παραμείνουν στη Γιουγκοσλαβία αλλά να γυρίσουν πίσω στην Ελλάδα.⁴⁸

47. *Глас на Егејците*, φύλλο 11, 17 Ιουνίου 1951.

48. FO 371/95163: Εμπιστευτική αναφορά της βρετανικής Πρεσβείας στην Αθήνα προς την Πρεσβεία Βελιγραδίου, Αθήνα, 7 Αυγούστου 1951, αριθμ. πρωτ. Εμπ. 1041/43/51.

Οι ακτιβιστές Σλαβομακεδόνες της ΕΠ από την πρώτη κιόλας στιγμή θεώρησαν αδήριτη ανάγκη τη συγγραφή της δικής τους ιστορίας, η οποία, όπως ισχυρίζονταν, είχε έως τότε εσκεμμένα αποσιωπηθεί από τις λοιπές βαλκανικές ιστοριογραφίες καθώς και την έμφαση στη διαπαιδαγώγηση των νέων. Η οικοδόμηση του σλαβομακεδονικού εθνικού μύθου ήταν ο τελικός τους στόχος, καθώς η σλαβομακεδονική διανόηση είχε πλέον αντιληφθεί το μοναδικό πλεονέκτημα που της παρείχε προς αυτή την κατεύθυνση η διαβίωση στη φιλόξενη μητέρα-πατρίδα ΛΔΜ. Για την επίτευξη του στόχου αυτού απαιτούνταν να κινητοποιηθούν όλες οι διαθέσιμες δυνάμεις της πολιτικής νομενκλατούρας των Σλαβομακεδόνων πολιτικών προσφύγων. Η κατασκευή της ιστοριογραφίας οικοδομήθηκε μέσα από τους εξής άξονες: α) καταγραφή και ένταξη των πολεμικών γεγονότων της παρελθούσας δεκαετίας, της περιόδου της γερμανικής Κατοχής και του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου στην αλυσίδα της σλαβομακεδονικής ιστορίας, β) σύνδεση της παραπάνω ιστορικής περιόδου με το απώτερο παρελθόν, ιδίως με την Εξέγερση του Ίλιντεν το 1903, γ) ανάδειξη Σλαβομακεδόνων ηρώων, κυρίως από το πρόσφατο ιστορικό παρελθόν και ένταξή τους στο πάνθεον των λοιπών Σλαβομακεδόνων ηρώων της ομόσπονδης δημοκρατίας.

Η υλοποίηση του πρώτου στόχου απασχόλησε το συντακτικό επιτελείο της εφημερίδας σε όλη τη διάρκεια της κυκλοφορίας της. Στην ετήσια γενική συνέλευση της ΕΠ, τον Ιούνιο του 1951, διεξήχθη εκτεταμένη συζήτηση μεταξύ των ηγετικών στελεχών της οργάνωσης για τους ενδεδειγμένους στόχους. Ο Ναούμ Πέγιωφ στην ομιλία του τόνισε τα εξής:

«Από τη νεολαία μας πρέπει να δημιουργηθεί μια ρωμαλέα εθνική ιντελιγκέντσια, η οποία θα υπερασπίσει τα ενδιαφέροντα του λαού μας. Εμείς ποτέ ως τώρα δεν είχαμε τη δυνατότητα να αναπτύξουμε ιντελιγκέντσια, γιατί αυτή σπούδασε σε γειτονικές χώρες και διαμορφώθηκε εχθρικά προς την εθνικοαπελευθερωτική μας υπόθεση... Εμείς δεν έχουμε θεώρηση για τα θύματα και τις υλικές καταστροφές, τις οποίες έπαθε ο λαός μας κι αυτό είναι ένα τμήμα της εθνικής μας ιστορίας με το οποίο πρέπει να διαπαιδαγωγηθούν οι νέοι μας. Αυτός είναι ένας τρόπος για να δείξουμε στους φίλους και τους εχθρούς μας την επιθυμία μας για ελεύθερη ζωή. Πρέπει λοιπόν να γραφούν απομνημονεύματα, να καταγραφούν τα θύματα και με επαγγελματικό τρόπο να γραφούν μπροσούρες και βιβλία».⁴⁹

Ένας άλλος σύνεδρος, ο Βασίλ Πέγιωφ, παρατήρησε ότι με πρωτοβουλία της «Ένωσης των Μακεδόνων Συγγραφέων» θα έπρεπε να εκδοθεί υλικό για τη ζωή και τους αγώνες του «μακεδονικού λαού» της «Μακεδονίας του Αιγαίου». Ο Χρίστο Αντώνοφσκι επεσήμανε την αναγκαιότητα της πολιτιστικής και επιστημονικής ανύψωσης των προσφύγων, ενώ ο γραμματέας της Ένωσης Μίτσο Τέρποφσκι επικέντρωσε την αναγκαιότητα αυτή στη μόρφωση των παιδιών.

Ακολουθώντας την προτροπή του Ναούμ Πέγιωφ, στις αρχές του 1952 η εφημερίδα με ανακοίνωσή της ζήτησε από όσους «Αιγαιάτες» είχαν φωτογραφίες από διάφορα μέρη της Μακεδονίας και ιδιαίτερα φωτογραφίες νεκρών να τις προσκομίσουν στη συντακτική ομάδα, η οποία σχεδίαζε να εκδώσει ένα

49. *Глас на Егејците*, φύλλο 11, 17 Ιουνίου 1951.

άλμπουμ.⁵⁰ Ταυτόχρονα το Γενικό Συμβούλιο της Ένωσης οργάνωνε τη συγκέντρωση στοιχείων για τα θύματα. Στόχο αποτελούσε η έκδοση κάποιας Λευκής Βίβλου για τη Μακεδονία του Αιγαίου.⁵¹ Επικουρική κίνηση υπήρξε επίσης και η προσπάθεια για τη φιλοτέχνηση ενός μνημείου, το οποίο θα ήταν αφιερωμένο στους νεκρούς Σλαβομακεδόνες «Αιγαιάτες» ήρωες της δεκαετίας του 1940.⁵² Ωστόσο, τον Ιούλιο του 1953 η σύνταξη με φανερή απογοήτευση ομολογούσε ότι τα έως τότε αποτελέσματα δεν ήταν τα αναμενόμενα, καθώς μέχρι τότε είχε εκδοθεί μόνο μία μπροσούρα για την ελληνική Μακεδονία.⁵³

Παράλληλα, ηγετικά στελέχη των Σλαβομακεδόνων πολιτικών προσφύγων επωμίσθηκαν το βάρος να καταγράψουν την πρόσφατη αιματοβαμμένη ιστορία και να την δημοσιοποιήσουν μέσα από τις στήλες της εφημερίδας των προσφύγων. Από την πληθώρα των σχετικών αρθρογράφων ξεχωρίζουν ασφαλώς ο Ναούμ Πέγιωφ, ο Χρίστο Αντώνοφσκι, ο Ανδρέας Τσίπας και ο Μιχαήλ Κεραμιτζιέφ. Όπως προκύπτει από τη μελέτη των άρθρων, ο πρώην αυτονομιστής Ναούμ Πέγιωφ όχι μόνο είχε κατορθώσει να επουλώσει το τρωθέν, στη διάρκεια του 1944, κύρος του, αλλά επιπλέον είχε κατισχύσει σε ιδεολογικό επίπεδο των ομοϊδεατών του. Οι ομιλίες του σε διάφορες συνελεύσεις προσφύγων και τα άρθρα του για τα γεγονότα της Κατοχής και του Εμφυλίου φιλοξενήθηκαν αγόγγυστα από την εφημερίδα και ήταν μάλιστα εκτεταμένα, καλύπτοντας συχνά τη μισή ύλη της. Τα άρθρα του Πέγιωφ επικεντρώνονταν κυρίως στα γεγονότα της Κατοχής και του Εμφυλίου, στη δράση του ΣΝΟΦ⁵⁴ και του ΝΟΦ, στις σχέσεις τους με το ΚΚΕ καθώς και στην κατάσταση της «σλαβομακεδονικής» μειονότητας που εξακολουθούσε να παραμένει στην Ελλάδα.⁵⁵ Την ίδια θεματική καλύπτουν και τα άρθρα του Τσίπα⁵⁶ και του Κεραμιτζή,⁵⁷ ενώ εκείνα του Αντώνοφσκι⁵⁸ και του Σίμοφσκι⁵⁹ έχουν κυρίως λαογραφικό ενδιαφέρον, καθώς διασώζουν πολλές πληρο-

50. *Глас на Егејците*, φύλλο 19, Φεβρουάριος 1952.

51. *Глас на Егејците*, φύλλο 22, Μάιος 1952.

52. *Глас на Егејците*, φύλλο 11, 17 Ιουνίου 1951.

53. *Глас на Егејците*, φύλλο 36, Ιούλιος 1953.

54. ΣΝΟΦ: Σλαβομακεδονικό Λαϊκό Απελευθερωτικό Μέτωπο. Ακτιβιστική οργάνωση των Σλαβομακεδόνων της Ελλάδας, η οποία έδρασε στη διάρκεια της Κατοχής με σκοπό την απόσχιση της ελληνικής Μακεδονίας.

55. Βλέπε ενδεικτικά τα άρθρα του Ναούμ Πέγιωφ στην *Глас на Егејците* «Να σταματήσει η βίαιη τρομοκρατία των αδελφών μας στη Μακεδονία του Αιγαίου», φύλλο 3, Νοέμβριος 1950, «Για το ΣΝΟΦ μέσα στις τάξεις του ΕΛΑΣ στη Μακεδονία του Αιγαίου», φύλλο 4, Δεκέμβριος 1950, «Για την κατάσταση του λαού μας στη Μακεδονία του Αιγαίου», φύλλο 11, 17 Ιουνίου 1951, «Συνεισφορά στην αλήθεια. Με αφορμή το πρώτο συνέδριο του ΝΟΦ στη Μακεδονία του Αιγαίου», φύλλο 18, Ιανουάριος 1952, «Εκατοντάδες χιλιάδες Μακεδόνων επιζητούν τα μειονοτικά δικαιώματά τους», φύλλο 40, Νοέμβριος 1953.

56. Βλέπε τα άρθρα του Αντρέα Τσίπαφ στην *Глас на Егејците*, «Μόνος μου», φύλλο 19, Μάρτιος 1952, «ΚΚΕ και μακεδονικό εθνικό ζήτημα», φύλλο 29, Δεκέμβριος 1952, φύλλο 30, Ιανουάριος 1953, φύλλο 31, Φεβρουάριος 1953.

57. Βλέπε τα άρθρα του Μιχαήλ Κεραμιτζιέφ στην *Глас на Егејците* «Αγωνιζόμαστε να δοθούν μειονοτικά δικαιώματα στο λαό μας», φύλλο 4, Δεκέμβριος 1950 καθώς και τα πρωτοσέλιδα άρθρα από τον Αύγουστο του 1951, όταν διετέλεσε διευθυντής, έως τον Ιούνιο του 1953.

58. Βλέπε τα άρθρα του Χρίστο Αντώνοφσκι «Τα Βοδενά και οι κάτοικοι των Βοδενών», φύλλο 9, Μάιος 1951, «Ψίνα Γκίνοβα – Μίρκα», φύλλο 12, Ιούλιος 1951, «Στα βουνά της Μακεδονίας του Αιγαίου», φύλλο 18, Ιανουάριος 1952, φύλλο 19, Φεβρουάριος 1952, φύλλο 22, Μάιος 1952, «Υπάρχει ή όχι Μακεδονικό Ζήτημα για την Ελλάδα στη Μακεδονία του Αιγαίου», φύλλο 39, Οκτώβριος 1953, φύλλο 40, Νοέμβριος 1953, φύλλο 42, Ιανουάριος 1954, φύλλο 43, Φεβρουάριος 1954, φύλλο 44, Μάρτιος 1954, «Αγαπημένα λαϊκά τραγούδια στη Μακεδονία του Αιγαίου», φύλλο 45, Απρίλιος 1954.

59. Βλέπε τα άρθρα του Τοντόρ Σίμοφσκι «Με αφορμή τα 40 χρόνια από τον θάνατο του δασκάλου και επαναστάτη Χρίστο Μπαταντζιέφ», φύλλο 36, Ιούλιος 1953, «Στη γενέτειρά μας: Δίμπενι», φύλλο 39, Οκτώβριος 1953, φύλλο 40, Νοέμβριος 1953, «Ο Γκότσε Ντέλτσεφ στη Γουμένισσα», φύλλο 46, Μάιος 1954.

◀ Ο συλλογικός τόμος *Egejska Makedonija vo nashata nacionalna istorija* [Η Μακεδονία του Αιγαίου στην εθνική ιστορία μας].

φορίες για τη ζωή στην ελληνική Μακεδονία ιδιαίτερα κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό και χρησιμοποιώντας ως πρώτη ύλη τα σχετικά άρθρα της εφημερίδας, εκδόθηκε το 1951 από το τυπογραφείο της Ένωσης Προσφύγων το βιβλίο του Χρίστο Αντώνοφσκι, *Egejska Makedonija* [Αιγαιακή Μακεδονία].

Την ίδια χρονιά ο Μιχαήλ Κεραμιτζιέφ συμμετείχε με άρθρο του στον συλλογικό τόμο *Egejska Makedonija vo nashata nacionalna istorija* [Η Μακεδονία του Αιγαίου στην εθνική ιστορία μας]. Μάλιστα, η διεύθυνση της εφημερίδας ανέλαβε τη διάθεση του βιβλίου του Αντώνοφσκι και τη διανομή του σε οργανώσεις προσφύγων. Παράλληλα, τον Αύγουστο του 1952, η γραμματεία της Ένωσης αποφάσισε να συστήσει ειδική επιτροπή, προκειμένου να εκφέρει γνώμη σχετικά με τη δημοσίευση δύο νέων βιβλίων από τον Αντώνοφσκι και τον Πέγιωφ για τα γεγονότα της Κατοχής και του Εμφυλίου.

Η περίοδος της καταγραφής της ιστορίας τους από τους ίδιους τους «Αιγαιάτες» συνέπεσε με την είσοδο στο Πανεπιστήμιο των πρώτων νεαρών φοιτητών. Τον Ιανουάριο του 1952 η εφημερίδα με έκδηλη ικανοποίηση γνωστοποίησε ότι στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου των Σκοπίων εκείνη την περίοδο φοιτούσαν έξι συνολικά άτομα, ο Γκιόργκι Σεβρίεφ, ο Ντίμιταρ Βελίκοφ, ο Κρστε Μπίτοφσκι, ο Σπίρο Στογιάνοσκι και ο Κουζμά Γκιοργκίεφσκι. Ο Τοντόρ Σίμοφσκι ήταν ο πρώτος «Αιγαιάτης» που πήρε το δίπλωμά του από την ίδια σχολή στη διάρκεια της ίδιας χρονιάς. Συνολικά, στις αρχές του 1952 σε όλα τα

τμήματα του Πανεπιστημίου των Σκοπίων (το οποίο είχε ιδρυθεί το 1949) φοιτούσαν 47 «Αιγαιάτες», οι οποίοι υπήρξαν μάλιστα υπότροφοι της ΛΔΜ με μηνιαία υποτροφία ύψους 4.200 δηναρίων.

Είναι βάσιμη η παρατήρηση πως έως το 1954 διήρκεσε η περίοδος της παραγωγής του ιδεολογικού οπλοστασίου για τον Εμφύλιο και το Ίλιντεν και στόχευε κυρίως σε εσωτερική κατανάλωση μεταξύ των «Αιγαιατών» προσφύγων. Αντίθετα, μετά το 1954 ακολούθησε η περίοδος της νομιμοποίησης και της ένταξης της προγενέστερης ιστοριογραφικής παρακαταθήκης στο συλλογικό εθνικιστικό ιδεολόγημα της ΛΔΜ. Άλλωστε, το έτος 1954 σηματοδοτεί και την ολοκλήρωση σχεδόν – ή τουλάχιστον την οριστική διευθέτηση – και του ζητήματος της διαμονής των προσφύγων. Αυτό βέβαια με κανέναν τρόπο δε σημαίνει ότι η ιστοριογραφική παραγωγή των «Αιγαιατών» προς ιδίαν χρήση σταμάτησε το 1954. Ήδη από τον Μάιο του 1951 είχε ιδρυθεί η «Μатица на Иселениците од Македонија» [Κέντρο Αποδήμων Μακεδόνων], η οποία συνέχισε τη δράση της ΕΠ ιδιαίτερα στον πολιτιστικό τομέα. Και αν η κυκλοφορία της εφημερίδας *Глас на Егејците* διακόπηκε το 1954, αντικαταστάθηκε από το μηνιαίο περιοδικό *Македонија*, με πρώτο διευθυντή του τον Χρίστο Αντώνοφски καθώς και το ετήσιο περιοδικό *Иселенички Календар*.

Η ιστορία της «Αιγαιακής Μακεδονίας» δεν αποτέλεσε όμως αντικείμενο ενασχόλησης αποκλειστικά στους κύκλους των πρώην ανταρτών από την Ελλάδα. Πολύ σύντομα εισήχθη ως ιδιαίτερη κατηγορία αναφοράς και μελέτης και στο επίσημο ιστορικό ερευνητικό ίδρυμα της ΣΔΜ, το Ινστιτούτο Εθνικής Ιστορίας. Το ΙΕΕ ιδρύθηκε από την κυβέρνηση της ΣΔΜ το 1948 με ξεκάθαρο στόχο «τη συγγραφή και την ανάδειξη της επίσημης ιστορίας του μακεδονικού λαού» καθώς και την τοποθέτησή της στην ευρύτερη γιουγκοσλαβική ιστορία.⁶⁰ Την 1η Ιουλίου του 1956, μάλιστα, στην πρώτη ετήσια συνεδρίαση του ΙΕΕ, ενώπιον κομματικών αξιωματούχων αλλά και επιφανών στελεχών της ακαδημαϊκής οικογένειας, ο Τοντόρ Σίμοφски, πρόσφυγας από την περιοχή του Κιλκίς ο οποίος το 1952 είχε καταστεί ο πρώτος «Αιγαιάτης» που προσελήφθη στο ΙΕΕ, υποστήριξε πως ένα από τα βασικά καθήκοντα του Ινστιτούτου θα έπρεπε να είναι η συλλο-

▲ Εξώφυλλο του περιοδικού *Македонија* με τους καταρράκτες της Έδεσσας.

60. Влаго Ивановски, (επιμ.), *30 години Институт за Национална Историја*, [30 χρόνια Ινστιτούτο Εθνικής Ιστορίας], χτ, 1978.

γή ιστορικού υλικού όχι μόνο για το μακρινό παρελθόν αλλά και για τους νέους αγώνες «των Μακεδόνων από τη Μακεδονία του Αιγαίου», όπου είχαν συμβεί σημαντικά γεγονότα και αγώνες που άξιζε να περιληφθούν στην επίσημη ιστορία για να μην ξεχαστούν.⁶¹ Η προτροπή του Σίμοφσκι φαίνεται πως έπιασε τόπο καθώς κατά τα επόμενα χρόνια στο ΙΕΕ εισήλθαν διαδοχικά «αιγαιάτες» ιστορικοί, με μοναδικό αντικείμενο την καταγραφή της δικής τους ιστορίας. Έτσι, το 1964 προσελήφθη στο Ινστιτούτο ο Ρίστο Ποπλαζάροφ από το Καλοχώρι της Καστοριάς, ο οποίος είχε αποφοιτήσει από τη Φιλοσοφική Σχολή της Πράγας τέσσερα χρόνια νωρίτερα και το 1967 ο Κρούστε Μπίτοσκι από το χωριό Γάβρος της Καστοριάς, που είχε ολοκληρώσει τις σπουδές του στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου των Σκοπίων το 1956. Σε αυτούς προστέθηκαν διαδοχικά το 1970 ο Ρίστο Ίλιοφσκι, παιδί του παιδομαζώματος που σπούδασε στη Βουδαπέστη, το 1972 ο Στόγιαν Κισελίνοφσκι, «παιδί του παιδομαζώματος» κι αυτός που σπούδασε στη Ρουμανία, το 1974 ο παλαιίμαχος αντάρτης του Δημοκρατικού Στρατού Χρίστο Κιριάζοφσκι, το 1976 ο Βασίλ Γιότεφσκι από την Υδρούσσα που σπούδασε ιστορία στη Βαρσοβία και το 1977 η Ελευθερία Μπαμπάκοφσκα από την Καρδία Κοζάνης, η οποία σπούδασε ιστορία στο Πανεπιστήμιο των Σκοπίων.⁶² Είναι ενδεικτικό ότι στα τέλη της δεκαετίας του 1980 το ¼ του συνόλου των επιστημονικών συνεργατών του ΙΕΕ ήλκαν την καταγωγή τους από την Ελλάδα. Αυτοί μάλιστα μονοπωλούσαν το ζήτημα της ερευνητικής ενασχόλησης με θέματα ελληνικού ενδιαφέροντος. Το Τμήμα Βαλκανιολογίας ιδιαίτερα στελεχώθηκε κατά το μεγαλύτερο μέρος του από «Αιγαιάτες». Διευθυντής του ήταν ο Ράσισλαβ Τερζίοφσκι από τον Περλεπέ, ενώ όλοι ανεξαιρέτως οι επιστημονικοί συνεργάτες κατάγονταν από τη Μακεδονία του Αιγαίου: ο Τοντόρ Σίμοφσκι, ο Ρίστο Κιριάζοφσκι, ο Στόγιαν Κισελίνοφσκι και ο Θεόδωρος Παπαναγιώτου.⁶³ Ο Τοντόρ Σίμοφσκι, μάλιστα, εντάχθηκε το 1976 στη συντακτική ομάδα του περιοδικού *Гласник* [Επιθεώρηση] που εξέδιδε το Ινστιτούτο. Τον ακολούθησε το 1979 ο Ρίστο Ίλιοφσκι και μόλις το 1983 ο Κρούστε Μπίτοσκι. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι για τις ιστορικές εξελίξεις στην ελληνική Μακεδονία δεν έχει γράψει ακόμη και σήμερα στη FYROM σχεδόν κανένας ιστορικός που να κατάγεται από οποιαδήποτε άλλη περιοχή. Έτσι μοιραία η σχετική ιστοριογραφική παραγωγή ξεχειλίζει από συναισθηματικές εξάρσεις, ακρότητες και επιθετικούς υπαινιγμούς εναντίον της Ελλάδας. Ενδιαφέρουσα είναι επίσης η παρατήρηση πως η ιστοριογραφική παραγωγή του αυτοαποκαλούμενου ως «αιγαιατικού λόμπι» επιβλήθηκε, στο πλαίσιο της κομματικής νομιμότητας αλλά και των πολιτικών μεθοδεύσεων, και στην ομοσπονδιακή γιουγκοσλαβική ιστοριογραφία.

Η επιστημονική ανέλιξη των «Αιγαιατών» τις δεκαετίες του 1960 και του 1970 συμπεριετέθη με τον διπλωματικό ανταρτοπόλεμο Αθηνών - Βελιγραδίου την ίδια χρονική περίοδο. Η διαμάχη γύρω από το Μακεδονικό και η ανακίνησή του συχνά-πυκνά από τους Γιουγκοσλάβους στηρίχθηκε πλέον στο πλούσιο αποθεματικό που παρήγαγαν οι στρατευμένοι και αδικαίωτοι «Αιγαιάτες» υπό την

61. «Годишно Собрание на Институтот за Национална Историја», [Η ετήσια Συνέλευση του Ινστιτούτου Εθνικής Ιστορίας], *Гласник*, 1/1 (1957), 339.

62. Владо Ивановски, *ό.π.*, σσ. 46, 93, 101, 104, 112-113, 118.

63. Владо Ивановски, *ό.π.*, σ. 30.

**ΑΝΕΞΗΓΗΤΟΣ Η ΑΝΑΚΙΝΗΣΙΣ
ΥΠΟ ΤΟΥ ΒΕΛΙΓΡΑΔΙΟΥ
ΘΕΜΑΤΟΣ ΣΛΑΒΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ
Δέν υφίσταται διὰ τὴν Ἑλλάδα
ζήτημα τοιαύτης μειονότητας**

▲ Εφημερίδα *Μακεδονία*, Θεσσαλονίκη, 30 Αυγούστου 1953.

κρατική νομιμότητα τώρα πια.⁶⁴ Η τρίτομη *Историја на македонскиот народ* [Ιστορία του μακεδονικού λαού], που εκδόθηκε πανηγυρικά από το Ινστιτούτο Εθνικής Ιστορίας το 1969, περιελάμβανε εκτενείς αναφορές στην «Αιγαιακή» Μακεδονία, γραμμένες από τον Χρίστο Αντώνοφσκι, τον Τοντόρ Σίμοφσκι και τον Κρούστε Μπίτοσκι.

Αλλά και μια σειρά βιβλία άλλων «Αιγαιατών» εκδόθηκαν την ίδια περίοδο από το τυπογραφείο του Ινστιτούτου. Η συντριπτική πλειοψηφία τους προερχόταν από παλαιμάχους αγωνιστές που είχαν, έστω και καθυστερημένα, ανακαλύψει την οδό της δικαίωσης μέσα από την ιστοριογραφία.⁶⁵ Την ίδια εποχή οι «Αιγαιάτες» ιστορικοί ήρθαν σε επαφή και με το κοινό των υπολοίπων γιουγκοσλαβικών δημοκρατιών μέσω εκδόσεων στο Βελιγράδι, συμμετοχών σε συλλογικά γιουγκοσλαβικά έργα και τη δημοσίευση άρθρων σε γιουγκοσλαβικά περιοδικά.⁶⁶ Άλλωστε, οι Σλαβομακεδόνες «Αιγαιάτες» αγωνιστές μπορού-

64. Είναι χαρακτηριστική η στιχομυθία που διεμήφθη τον Μάρτιο του 1979 στο Σπλιτ μεταξύ του Έλληνα Πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή και του Ομοσπονδιακού Πρωθυπουργού της Γιουγκοσλαβίας Τζουράνοβιτς. Όταν η συζήτηση έφθασε στο ζήτημα των πολιτιστικών ανταλλαγών, ο Τζουράνοβιτς παρατήρησε: «Στον τομέα της διμερούς συνεργασίας υπάρχει το θέμα της μακεδονικής εθνικής μειονότητας». Ο Καραμανλής αντέδρασε απαντώντας πως αυτό ήταν «ένα ζήτημα δυσάρεστο» στις διμερείς σχέσεις και αναρωτήθηκε πού αποσκοπούσε η ανακίνηση από τους Γιουγκοσλάβους του Μακεδονικού μετά από 40 χρόνια. Ανταπαντώντας ο Τζουράνοβιτς υποστήριξε πως «δεν υπάρχουν διαφορές σε θέματα εξωτερικής πολιτικής μεταξύ Βελιγραδίου και Σκοπίων». Το κλίμα φορτίστηκε επικίνδυνα. Ο Καραμανλής αρνήθηκε οποιαδήποτε συζήτηση και οι δύο ηγέτες συνέχισαν τη συνομιλία τους για άλλα θέματα. Ήταν όμως εμφανές πως η αψιμαχία γύρω από το Μακεδονικό είχε σκιάσει τη συνάντηση κορυφής βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος (επιμ.) Κωνσταντίνος Καραμανλής. *Αρχείο. Γεγονότα και κείμενα*, τόμ. 11 *Η Ελλάδα στην Ευρώπη 1977-1980*. Περίοδος Β' 1η Ιανουαρίου 1979 - 15 Μαΐου 1980, Αθήνα, 1997, σσ. 64-68.

65. Βλέπε για παράδειγμα τα βιβλία του Наум Пејов, *Македонците и граѓанската војна во Грција*, [Οι Μακεδόνες και ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ελλάδα], Σκόπια, 1968, του Вангел Ајановски - Оче, *Егејски бури*, [Αιγαιακές Θύελλες], Σκόπια, 1975 και του Тодор Симовски, *Населените места во Егејска Македонија*, [Τα κατοικημένα μέρη στη Μακεδονία του Αιγαίου], τόμ. 1, Σκόπια, 1978.

66. Крсте Битоски, «Отпорот на Македонците против асимилаторските стремежи на грчката вооружена пропаганда (1878-1908)», [Η αντίσταση των Μακεδόνων ενάντια στην αφομοιωτική προσπάθεια της ελληνικής ένοπλης προπαγάνδας], *Југословенски историски часопис*, 4 (Βελιγράδι, 1969), 125-128 και Ристо Поплазаров, «Некои моменти од борбата на Македонците против грчката и бугарската црквно-просветна доминација во втората половина на XIX век (до 1888)» [Μερικές στιγμές από τον αγώνα των Μακεδόνων ενάντια στην ελληνική και τη βουλγαρική θρησκευτική και εκπαιδευτική κυριαρχία το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα έως το 1888], *Југословенски историски часопис*, 4 (Βελιγράδι, 1969), 103-110, του ίδιου «Македонска историографија за историјата на македонскиот народ во XIX и почетокот на XX век», [Η μακεδονική ιστοριογραφία για την ιστορία του μακεδονικού λαού τον 19ο και στις αρχές του 20ού αιώνα], *The Historiography of Yugoslavia 1965-1975* (Βελιγράδι, 1975), 298-323, του ίδιου «Македонски доброволци во Српско-турската војна во 1876 год.», *Југословенски историски часопис*, [Μακεδόνες εθελοντές στον Σερβοτουρκικό Πόλεμο του 1876], 1-2 (Βελιγράδι, 1976).

◀ Η τρίτομη *Историја на македонскиот народ* [ιστορία του μακεδονικού λαού].

σαν άνετα να καυχηθούν για την αντιστασιακή τους δράση και τη συνεργασία τους με τους Παρτιζάνους του Τίτο καθώς και την ορθοφροσύνη τους με τη γραμμή του Κ.Κ. Γιουγκοσλαβίας. Ήταν αρετές σημαντικότερες στο πλαίσιο της οικοδόμησης της γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας.

Τις δεκαετίες που ακολούθησαν, το σύνθημα της «αλύτρωτης Αιγαιακής Μακεδονίας» έγινε σημαία της ΛΔΜ. Χρησιμοποιήθηκε δε ανάλογα

με τη διεθνή συγκυρία και ως χρήσιμο διπλωματικό όπλο στην ατζέντα των επίσημων ελληνογιουγκοσλαβικών επαφών.

Ήταν η εποχή του «ανύπαρκτου Μακεδονικού», η μακρά περίοδος του Ψυχρού Πολέμου που υπαγόρευε στη συμμαχία του Βορειοατλαντικού Συμφώνου μια προνομιακή μεταχείριση της «απειθαρχής» Γιουγκοσλαβίας με παράλληλη άσκηση πιέσεων στην επίσημη Ελλάδα να μην ανησυχεί αλλά και να σωπάσει, αφού αυτό επέτασσε το συμφέρον του δυτικού κόσμου.

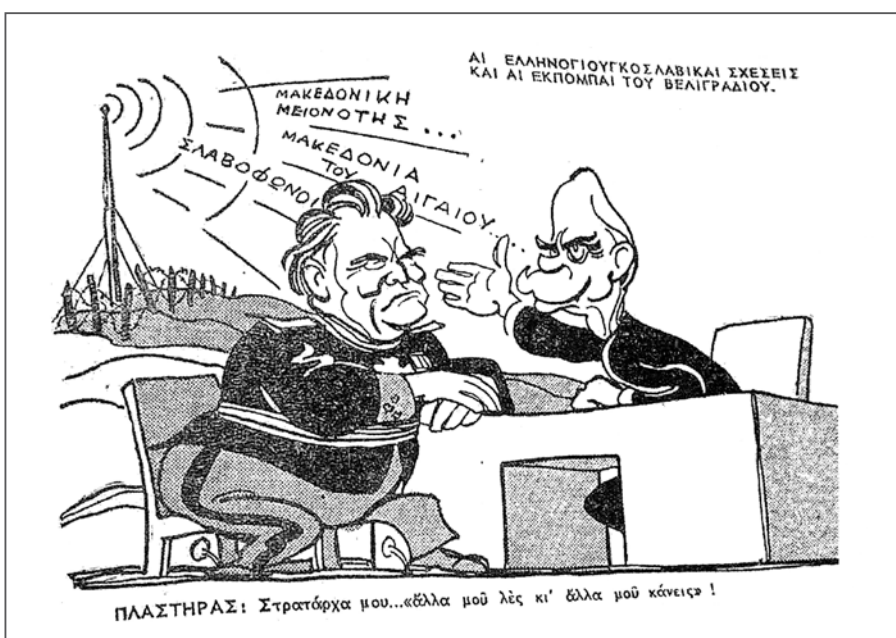
Τόσο ο τότε Πρωθυπουργός της Ελλάδας Κωνσταντίνος Καραμανλής όσο και ο Υπουργός των Εξωτερικών Ευάγγελος Αβέρωφ γεύθηκαν τις συνέπειες της στάσης αυτής, όταν στις αρχές της δεκαετίας του 1960 οι Γιουγκοσλάβοι συνομιλητές τους ανέσυραν αιφνιδιαστικά στο τραπέζι των συζητήσεων το ζήτημα των «αλύτρωτων μακεδονικών περιοχών».

Το καλοκαίρι του 1960 αλλεπάλληλα δημοσιεύματα στον σλαβομακεδονικό τύπο και ιδίως στη *Νόβα Μακεντόνια*, το επίσημο δημοσιογραφικό όργανο του Κομμουνιστικού Κόμματος Μακεδονίας (ΚΚΜ), επέκριναν την πολιτική της ελληνικής Κυβέρνησης έναντι των Σλαβοφώνων της ελληνικής Μακεδονίας. Στο ίδιο πνεύμα κυμάνθηκαν εξάλλου και οι δηλώσεις του εκπροσώπου του γιουγκοσλαβικού Υπουργείου των Εξωτερικών, Ντράγκο Κουντς. Οι εξελίξεις αυτές κινητοποίησαν άμεσα τα αντανακλαστικά των διπλωματών. Στις 2 Ιουνίου του 1960, ο Έλληνας Πρεσβευτής στο Βελιγράδι Δημήτριος Νικολαρείζης συναντήθηκε με τον Γιουγκοσλάβο Υπουργό των Εξωτερικών Κότσα Πόποβιτς. Αντικείμενο της συνάντησης αποτέλεσαν οι πρόσφατες δηλώσεις του Κουντς αλλά και η γενικότερη ανακίνηση του Μακεδονικού Ζητήματος από διάφορους γιουγκοσλαβικούς κύκλους. Η συνάντηση εκείνη υπήρξε ενδεικτική και αποκαλυπτική της γιουγκοσλαβικής προσέγγισης και επιχειρηματολογίας. Ο Πόποβιτς δήλωσε ξεκάθαρα στον Έλληνα συνομιλητή του πως η Γιουγκοσλαβία πίστευε πως

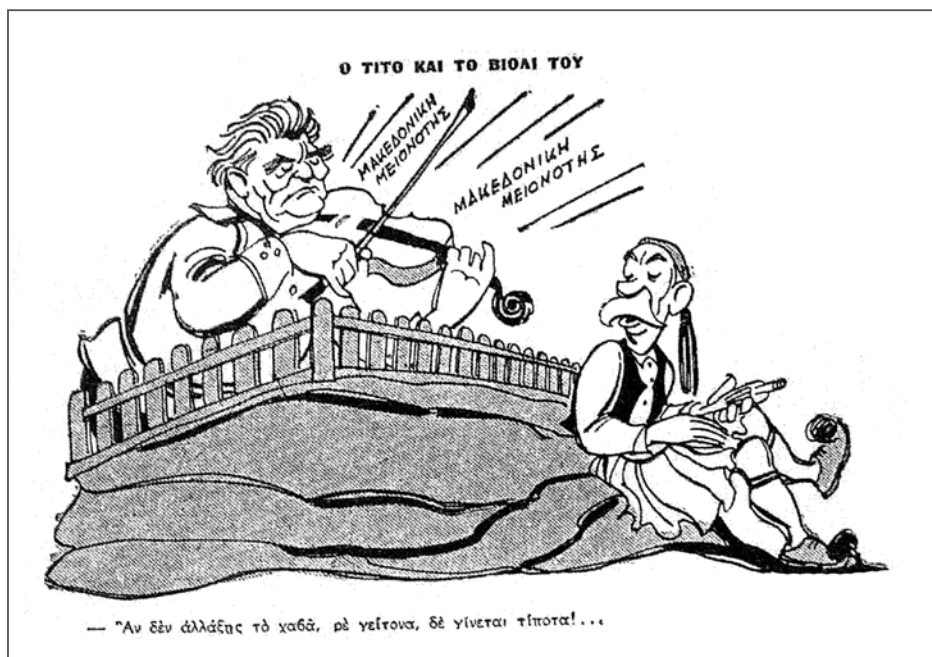
‘Η πρώτη δόσις εις τὰς πρώτας ἀξιώσεις...

◀ Εφημερίδα Μακεδονία, Θεσσαλονίκη, 20 Ιουνίου 1950.

ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ: Στρατάρχα μου...«ἄλλα μοῦ λές κι' ἄλλα μοῦ κάνεις»!

◀ Εφημερίδα Μακεδονία, Θεσσαλονίκη, 20 Ιουνίου 1950.

— "Ἄν δὲν ἀλλάξεις τὸ χαβᾶ, πὲ γείτονα, δὲ γίνεται τίποτα!..."

▶ Εφημερίδα Μακεδονία, Θεσσαλονίκη, 9 Σεπτεμβρίου 1950.

στην Ελλάδα υπήρχε «μακεδονική» μειονότητα. Ο Έλληνας Πρεσβευτής, έκπληκτος, παρατήρησε πως επρόκειτο για μία «σοβαρή» δήλωση και προσέθεσε πως «*ημείς ετελούμεν υπό την εντύπωσιν ότι ζήτημα μακεδονικής μειονότητος ανεκινείτο μόνον υπό των κύκλων των Σκοπίων και ότι η Κυβέρνησις Βελιγραδίου δεν ενθαρρύνει αυτούς εις ανακίνησιν τοιούτου ζητήματος*». Εξεδήλωσε επίσης τη βεβαιότητά του πως η κυβέρνησή του θα αντιδρούσε «βίαια» στο άκουσμα της είδησης ενώ και ο Πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Καραμανλής θα εξοργιζόταν, εν όψει μάλιστα της επικείμενης επίσκεψής του στο Βελιγράδι.⁶⁷ Ο Γιουγκοσλάβος Υπουργός των Εξωτερικών, δευτερολογώντας και επιχειρώντας να διασκεδάσει τις εντυπώσεις, διευκρίνισε πως ήταν δύσκολο για την κυβέρνησή του να παραβλέψει την ύπαρξη «μακεδονικής» μειονότητας στην Ελλάδα, αφού κάτι τέτοιο θα αποτελούσε παρέκκλιση από τις αρχές της. Εξέφρασε όμως, παράλληλα, την κατανόησή του για τη θέση της Ελλάδας.

Έναν μήνα αργότερα, τον Ιούλιο του 1960, οι Υπουργοί Εξωτερικών των δύο χωρών, Ευάγγελος Αβέρωφ και Κότσα Πόποβιτς, συναντήθηκαν στη νήσο Μπριόνι. Το Μακεδονικό Ζήτημα βρέθηκε στην κορυφή της ατζέντας των συζητήσεών τους. Ο Πόποβιτς επανέλαβε τη γνωστή γιουγκοσλαβική θέση πως ήταν αδύνατο για το Βελιγράδι να αγνοήσει την ύπαρξη της «συγγενούς» «μακεδονικής» μειονότητας και να σιωπήσει, όταν η Ελλάδα προέβαινε σε πράξεις προκλητικές σε βάρος της. Η συγκεκριμένη στάση πηγάζει από τις πάγιες γιουγκοσλαβικές πεποιθήσεις, προσέθεσε. Υποστήριξε επίσης ότι η ομοσπονδιακή κυβέρνηση δεν μπορούσε να ελέγξει όλα όσα λέγονταν από τις τοπικές κυβερνήσεις ή αναγράφονταν στον Τύπο, παραδέχθηκε ωστόσο ότι αυτό δε συνέβαινε στον ίδιο βαθμό σε σύγκριση με την Ελλάδα. Στην απάντησή του ο Αβέρωφ, εμφανώς εκνευρισμένος από τα λεγόμενα του συνομιλητή του, τόνισε ότι το ζήτημα της μειονότητας «*μπορούσε κυριολεκτικά να ανατινάξει τις ελληνογιουγκοσλαβικές σχέσεις*» και συνέστησε στον ομόλογό του να είναι πιο προσεκτικός. Επικαλέσθηκε μάλιστα, ως παράδειγμα, έγγραφα της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας (ΣΔΜ) που μνημόνευαν την ελληνική Μακεδονία ως «*Μακεδονία του Αιγαίου*». Και αναρωτήθηκε: «*Τί εννοούν τα Σκόπια με αυτό; ότι δεν υπάρχει ή ότι δεν πρέπει να υπάρχει ελληνική Μακεδονία; Αυτό θα εσήμαινεν πόλεμον*». Παρά τις παραπάνω φραστικές αντεγκλήσεις όμως, η συνάντηση των δύο υπουργών φαίνεται ότι κατέληξε σε «*συμφωνία κυρίων*» για την αποφυγή ενεργειών που θα μπορούσαν να δηλητηριάσουν τις διμερείς σχέσεις.

Στις αρχές Οκτωβρίου του 1960 ο Πρωθυπουργός της ΣΔΜ Λάζαρ Κολισέφσκι σε ομιλία του ενώπιον της Λαϊκής Βουλής της ΣΔΜ, παρουσία και του Αντιπροέδρου της γιουγκοσλαβικής ομοσπονδιακής Κυβέρνησης Έντβαρντ Καρντέλι, υπογράμμισε πως η παρουσία «μακεδονικής» μειονότητας στην Ελλάδα συνιστούσε ένα αδιαμφισβήτητο ιστορικό γεγονός και πως κανένας δεν μπορούσε να απαγορεύσει στο λαό του να ενδιαφέρεται για την τύχη της.⁶⁸

Οι αλυτρωτικές εκδηλώσεις όμως στη ΣΔΜ είχαν συνέχεια. Τούτη τη φορά, την θρυαλλίδα αποτέλεσε η απάντηση που έδωσε ο Πρωθυπουργός της ΣΔΜ Αλεξάντερ Γκριλτσκο σε ερώτηση Αμερικανού δημοσιογράφου κατά τη διάρ-

67. Αρχείο Ευάγγελου Κωφού, Συνομιλία Νικολαρεϊζη – Πόποβιτς, 2 Ιουνίου 1960.

68. Νόβα Μακεντόνια, 6 Οκτωβρίου 1960.

κεια μιας δεξίωσης για τους εκπροσώπους του Τύπου, που έλαβε χώρα στις 14 Νοεμβρίου του 1961, υποστηρίζοντας πως ήταν ανησυχητικά ορισμένα μέτρα που έπαιρνε η Ελλάδα σε βάρος της «μακεδονικής» μειονότητας. Ισχυρίστηκε επίσης ότι απώτερο στόχο της πολιτικής της Αθήνας αποτελούσε η εξαφάνιση της εθνικής συνείδησης της μειονότητας,⁶⁹ ενώ κατέληξε επαναλαμβάνοντας την πάγια θέση της χώρας του πως μόνο η αναγνώριση από την Ελλάδα των δικαιωμάτων της μειονότητας θα βοηθούσε στη βελτίωση και την περαιτέρω ανάπτυξη των διμερών σχέσεων. Δύο ημέρες αργότερα, ο Γιουγκοσλάβος Πρεσβευτής στην Αθήνα περνούσε την πόρτα του ελληνικού Υπουργείου των Εξωτερικών, προκειμένου να παραλάβει από τον Ευάγγελο Αβέρωφ ένα «φιλικό διάβημα» για τις δηλώσεις του Γκρίλτσκο. Υποβαθμίζοντας το γεγονός και επιθυμώντας να δείξει ότι οι δηλώσεις του Πρωθυπουργού της ΣΔΜ δεν είχαν υιοθετηθεί από το Βελιγράδι, ο Γιουγκοσλάβος διπλωμάτης υπογράμμισε ότι αυτές δεν είχαν δημοσιευθεί στο επίσημο κομματικό όργανο, την εφημερίδα *Μπόρμπα*, ούτε είχαν μεταδοθεί από το επίσημο γιουγκοσλαβικό πρακτορείο ειδήσεων.⁷⁰

Στο παιχνίδι του «ανταρτοπολέμου» των δηλώσεων εισήλθε στις 7 Δεκεμβρίου του 1961 ο Υπουργός των Εξωτερικών της Ελλάδας Ευάγγελος Αβέρωφ, ο οποίος, αγορεύοντας στο ελληνικό Κοινοβούλιο, χαρακτήρισε απαράδεκτη τη δήλωση Γκρίλτσκο ενώ επανέλαβε την πάγια ελληνική θέση πως δεν υφίστατο «μακεδονική» μειονότητα στη χώρα του. Μία εβδομάδα αργότερα, στις 15 Δεκεμβρίου, ο εκπρόσωπος του γιουγκοσλαβικού Υπουργείου των Εξωτερικών Ντ. Κουντς, με αφορμή τις δηλώσεις Αβέρωφ, κάλυψε πλήρως τον Πρωθυπουργό της ΣΔΜ επαναλαμβάνοντας την πάγια θέση της χώρας του για την ύπαρξη «μακεδονικής» μειονότητας στην Ελλάδα και υποστηρίζοντας πως μόνο η παραχώρηση δικαιωμάτων σε αυτήν θα συνέβαλε στην εξομάλυνση των διμερών σχέσεων.

Την περίοδο αυτή τα μέτρα που υιοθέτησε η τοπική κυβέρνηση της ΣΔΜ προς εύνοια των προσφύγων από την Ελλάδα ήταν γενναιόδωρα. Έτσι, το 1961 ψηφίστηκε νόμος που αναγνώριζε ως χρόνο υπηρεσίας τη θητεία στις τάξεις του ΝΟΦ και του ΣΝΟΦ. Το μέτρο ίσχυε παλαιότερα μόνο για τη θητεία στον ΔΣΕ αλλά και αυτό είχε διακοπεί το 1956 για χάρη της ελληνογιουγκοσλαβικής φιλίας. Πολλοί εξάλλου από τους πρόσφυγες είχαν παρασημοφορηθεί για τις υπηρεσίες τους στην πατρίδα, ενώ αρκετοί άλλοι ελάμβαναν συντάξεις. Την ίδια εποχή, τρία ηγετικά στελέχη των «Αιγαιατών» είχαν εκλεγεί βουλευτές, ενώ τα δύο εξ αυτών μάλιστα κατείχαν υπουργικό θώκο. Επρόκειτο για τους Ναούμ Πέγιωφ, που ήταν Λαϊκός βουλευτής και βοηθός Υπουργού στο Υπουργείο Γεωργίας και Δασών, τον Πασκάλ Μίτρεφσκι, Λαϊκό βουλευτή και βοηθό Υπουργού στο Υπουργείο Λαϊκής Νομοθεσίας, τον Μιχαήλ Κεραμιτζιέφ, Λαϊκό βουλευτή και ανώτατο υπάλληλο του Υπουργείου των Εσωτερικών, τον Βαγκέλ Αγιάνοφσκι – Ότσε, ανώτατο υπάλληλο του Υπουργείου Εσωτερικών, τον Τάσκο Χατζηγιάνεφ, ανώτατο υπάλληλο του Υπουργείου Γεωργίας και Δασών και τον Μηνά Φώτεφ, ανώτατο υπάλληλο στα γραφεία της τοπικής κυβέρνησης της ΣΔΜ.

69. *Καθημερινή*, 15 Νοεμβρίου 1961.

70. PRO/FO 371/160434, Επιστολή της βρετανικής Πρεσβείας στην Αθήνα προς το Foreign Office, Αθήνα, 17 Νοεμβρίου 1961, αριθμ. πρωτ. 1033/25/61.

Έτσι κάπως εκτυλίχθηκαν τα γεγονότα έως τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και τις αρχές της δεκαετίας του 1990, όταν η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας οδήγησε στην ανεξαρτητοποίηση των επί μέρους δημοκρατιών της, μεταξύ των οποίων και της ΣΔΜ.

Η ίδρυση της FYROM, τον Σεπτέμβριο του 1991, δεν διέκοψε τους ισχυρισμούς περί «αλύτρωτης Αιγαιακής Μακεδονίας». Αντίθετα, είναι πανθομολογούμενο πως τα νέα δεδομένα απελευθέρωσαν μάλλον δυνάμεις παρά τις περιορίσαν, αφού εξέλειπαν και οι τυπικές έστω αναστολές που κατά καιρούς διατηρούσε το Βελιγράδι. Οι χάρτες με την ενιαία Μακεδονία ως τις παρυφές του Ολύμπου κατέκλυσαν κάθε γωνιά της άρτι συσταθείσας χώρας, εισήλθαν στα σχολικά εγχειρίδια, έγιναν καρτ ποστάλ ακόμη και γραμματόσημα. Τότε ήταν που η επίσημη Ελλάδα, μουδιασμένη αρχικά, γεμάτη οργή στη συνέχεια, αντίκρισε κατάματα την έκταση του προβλήματος.

Σήμερα, 12 χρόνια μετά την υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας και κατά παράβασή της, οι αλυτρωτικές εκδηλώσεις που εκπορεύονται από την FYROM εξακολουθούν όχι μόνο να υπάρχουν, αλλά έχουν γενικευθεί και εντατικοποιηθεί. Όπως ήδη προαναφέρθηκε, μπορεί οι σχετικές αναφορές να έχουν απαλειφθεί από το Σύνταγμα τις γειτονικής χώρας και οι διπλωματικές ισορροπίες να επιβάλλουν μια κομψότερη στάση στα διεθνή fora, ελάχιστα πράγματα όμως δείχνουν να έχουν διαφοροποιηθεί στην ουσία τους.

Η αλυτρωτική προπαγάνδα στις μέρες μας ελλοχεύει τόσο στον επίσημο κυβερνητικό λόγο, όσο και σε μια σειρά από κυβερνητικές αποφάσεις και δραστηριότητες, διακηρύξεις πολιτικών κομμάτων και κρατικών ιδρυμάτων. Καταρχήν και μόνο η πανθομολογούμενη και διαρκής εμμονή στη χρήση του όρου «Αιγαιακή Μακεδονία», ακόμη και στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών της FYROM στη συνάντηση, για παράδειγμα, που είχε στα τέλη Δεκεμβρίου του 2006 ο Υπουργός Εξωτερικών Αντόνιο Μιλόσοφσκι με αντιπροσωπεία της «Ένωσης Μακεδόνων από την Αιγαιακή Μακεδονία», αποτελεί στοιχείο αλυτρωτισμού.

Η συγκεκριμένη οργάνωση αλλά και άλλες παρεμφερείς οργανώσεις προσφύγων από την Ελλάδα χρηματοδοτούνται κάθε χρόνο από τα κρατικά ταμεία της γειτονικής χώρας, όπως άλλωστε μπορεί να διαπιστώσει κανείς ανατρέχοντας στα φύλλα της *Εφημερίδας της Κυβερνήσεως* της γείτονος. Ένα από τα αποτελέσματα της χρηματοδότησης αυτής αποτελεί αναμφίβολα και η επανακυκλοφορία της εφημερίδας *Γκλάς να Εγκέιτσιτε*, με πλήθος επιθετικών δημοσιευμάτων σε βάρος της Ελλάδας αλλά και της εφημερίδας *Νεζάμποραβ* [Δεν ξεχνώ], η οποία δέχεται επίσης γενναία επιχορήγηση από τον κρατικό κορβανά.

Χρηματοδότηση από τα κρατικά ταμεία της FYROM δόθηκε επίσης και για τη διοργάνωση της Τρίτης Συνάντησης των «παιδιών προσφύγων από τη Μακεδονία του Αιγαίου», που πραγματοποιήθηκε στα Σκόπια το καλοκαίρι του 2003. Αλλά και το Κοινοβούλιο της FYROM δεν υστερεί σε αλυτρωτικές πρωτοβουλίες. Έχει συμπεριλάβει μάλιστα στην επίσημη ατζέντα των εορταστικών εκδηλώσεων που πραγματοποιούνται υπό την αιγίδα του την επέτειο της ίδρυσης της «Εγκέισκα Μπριγκάντα», η οποία συγκροτήθηκε από ακτιβιστές Σλαβοφώνους που, όπως ήδη προαναφέρθηκε, εργάσθηκαν εντατικά για την απόσχιση της ελληνικής Μακεδονίας και την ένωσή της με την γιουγκοσλαβική ομοσπονδία. Η προβολή της «ενιαίας και αλύτρωτης Μακεδονίας» είναι επίσης έντονη στην επίσημη ιστοσελίδα της σχισματικής εκκλησίας των Σκοπίων. Στο ίδιο όμως

Адреса: ул. Дана Груев бр. 100 Скопје, Р. Македонија
 Е-пошта: info@mfa.gov.mk
 Тел: +389 2 3125290
 Факс: +389 2 3125290

Министерство за Надворешни Работи на Република Македонија

СРЕДБА НА МИНИСТЕРОТ МИЛОШОСКИ СО ПРЕТСТАВНИЦИ ОД СОЈУЗОТ НА ЗДРУЖЕНИЈА НА МАКЕДОНЦИТЕ ОД ЕГЕЈСКИОТ ДЕЛ НА МАКЕДОНИЈА
 Скопје, 21.12.2006 година

Министерот за надворешни работи, м-р Антонио Милошоски, денес на нивно барање, прими претставници од Сојузот на здруженија на Македонците од Егејскиот дел на Македонија.

Тие информираа за нивните досегашни активности и идни планови, при што побараа конкретна помош и поддршка од Министерството за надворешни работи.

Министерот Милошоски нагласи дека Владата на Република Македонија со должно и целосно внимание ќе ги разгледа проблемите на Сојузот. Притоа, согласно меѓународните стандарди за заштита на човековите права и фундаментални слободи, како и во согласност со Уставните обврски ќе се заложат за изнаоѓање соодветно решение за исполнување на нивните барања.

Соопштение
 - Прес ко
 - Брфин
 - ВО ТИВ
 КОНСУЛТ
 МИНИСТЕ
 НАДВОРЕ
 РЕПУБЛИ
 НА РЕПУБ
 Скопје, 2
 - ВО БЕЛ
 МИНИСТЕ
 СО СРПСКО
 ДРАШКОЕ
 Скопје, 1
 година
 - ВО БРИ
 МИНИСТЕ
 СО ГЕНЕРА
 НА НАТО
 ШЕФЕР
 Скопје, 1
 година
 - МИНИСТЕ
 НАДВОРЕ
 АНТОНИС
 РАБОТНА
 РЕПУБЛИ
 Скопје, 7
 година
 - ПОСЕТА
 ЗА НАДВО
 АНТОНИС
 ЛИТВАНИ
 Скопје, 6
 година
 - УЧЕСТВО
 МИЛОШО
 СОСТАНО
 КОМИСИО
 ПАРТНЕР
 РЕПУБЛИ
 АЛБАНИЈА
 Скопје, 3
 година
 - АКТИВНО
 МИНИСТЕ
 МИЛОШО
 ЕВРО-МЕД
 КОНФЕРЕН
 МИНИСТЕ
 НАДВОРЕ
 ЗЕМНИТЕ
 ОД МЕДИ
 Скопје, 2
 година
 - УЧЕСТВО
 АНТОНИС
 8-НАТА Е
 МЕДИТЕР

Почетна страна
 Министерство
 Соопштение до СИ
 Економска дипломатија
 Конзуларни информации
 Македонија - ЕУ
 Македонија - НАТО
 Познати документи
 ДСП-а на РМ
 ДКП-а во РМ
 Протоколарен список
 Публикации
 Пребарување

Поврзани линкови
 - Влада на Р. Македонија
 - Собрание на Р. Македонија
 - Министерство за внатрешни работи на РМ
 - Министерство за одбрана на РМ
 - Министерство за економија на РМ
 - Министерство за финансии на РМ
 - Сектор за европска интеграција
 - Култура
 - Телефонски ивеник на РМ
 - Македонска информативна агенција
 - Државен завод за статистика
 - Европска унија
 - НАТО (NATO)
 - НАТО тив во Скопје
 - Yellow Pages Macedonian business directory

http://www.mfa.gov.mk/ministerstvo.asp?idMeni=2&idKategorija=4&idSodrzina=877 27/12/2006

◀ Η αναγγελία στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών της FYROM της συνάντησης που είχε ο Υπουργός Εξωτερικών Αντόνιο Μιλόσοφски με αντιπροσωπεία της «Ένωσης Μακεδόνων από την Αιγαιακή Μακεδονία», στα τέλη Δεκεμβρίου του 2006.

πλαίσιο εξακολουθούν να κινούνται και τα επίσημα κρατικά ιδρύματα στη γείτονα, όπως για παράδειγμα το Ινστιτούτο Εθνικής Ιστορίας αλλά και η Ακαδημία Επιστημών, τα οποία με πολλαπλές εκδόσεις τους «στοιχειοθετούν» τους αναπόσπαστους δεσμούς που συνδέουν τα μακεδονικά εδάφη.

Είναι εξάλλου εξαιρετικά ενδιαφέρουσα η παρατήρηση πως η διαχρονική συνέχεια της «Μεγάλης Μακεδονίας», ως διακριτής γεωγραφικής ενότητας, εμφανίζεται μετά το 1998. Έως τότε, η ιστορικότητά της αναγόταν μόνο έως τον 19ο αιώνα, όπως άλλωστε καταφαίνεται από τις αλληπάλληλες εκδόσεις του επίσημου Ιστορικού Χάρτη της Μακεδονίας. Έτσι ενώ στον επίσημο Ιστορικό Χάρτη που κυκλοφόρησε στα Σκόπια το 1992, ως Μακεδονία κατά την προϊστορική περίοδο οριζόταν μόνο το έδαφος της σημερινής FYROM, στις αναθε-

▲ Αριστερά: Πρωτοσέλιδο του περιοδικού *Глас на Егејците* [Η Φωνή των Αιγαιατών].

► Δεξιά: Πρωτοσέλιδο της εφημερίδας *Незаборав* [Δεν ξεχνάω].

ωρημένες επανεκδόσεις του ίδιου άπλαντα το 1998 και το 2006 έχει συμπεριληφθεί ολόκληρη η γεωγραφική Μακεδονία.

Το ίδιο ισχύει και για την περίοδο της Αρχαιότητας. Στην έκδοση του 1992 δεν γίνεται σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Μακεδονία, ενώ στην έκδοση του 1997 Ελλάδα και Μακεδονία παρουσιάζονται ως διαφορετικές περιοχές.

Το αυτό ισχύει και για τις αποτυπώσεις της Μακεδονίας στις λοιπές χρονικές περιόδους. Ενώ λοιπόν στην έκδοση του 1992 δεν σημειώνονται τα «εθνοτικά και γεωγραφικά όρια της Μακεδονίας» κατά τον Μεσαίωνα, στην έκδοση του 1997 η Μακεδονία εμφανίζεται ως διακριτή ενότητα την εποχή του Μεσαίωνα, ενώ αποτυπώνονται τόσο τα γεωγραφικά όσο και τα εθνοτικά σύνορά της.

Πρόκειται ασφαλώς για μια ριζοσπαστικοποίηση της αλυτρωτικής ιδεολογίας της FYROM μετά το 1998, εις πείσμα της Υπογραφής της Ενδιάμεσης Συμφωνίας που μόλις είχε προηγηθεί. Αποτελεί μία εν εξελίξει προσπάθεια κα-

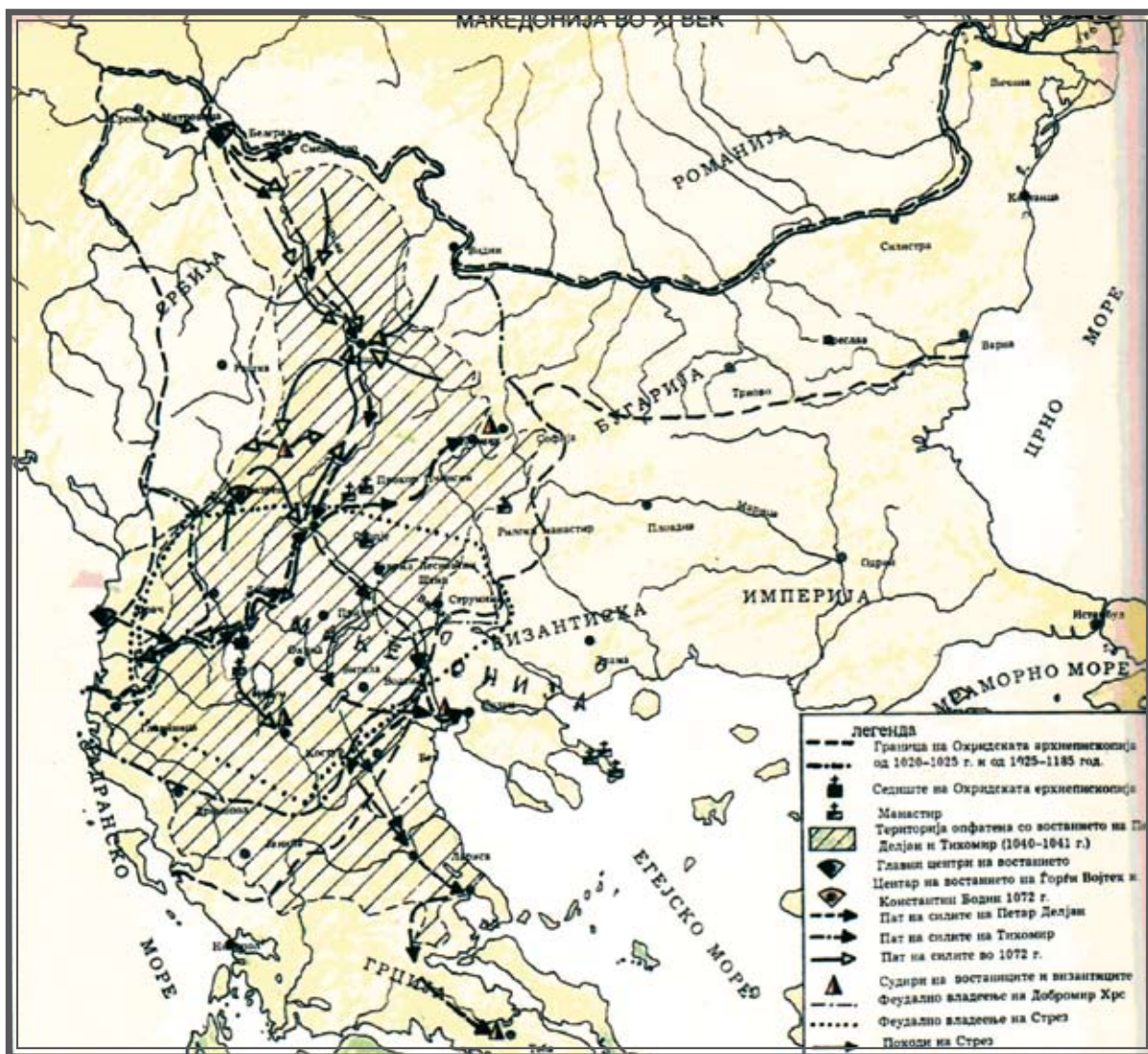
▲ Χάρτης της Μακεδονίας κατά την προϊστορική περίοδο, *Историски Атлас-[Ιστορικός Ατλαντας], Σκόπια 1992.*

▲ Χάρτης της Μακεδονίας κατά την προϊστορική περίοδο, *Историски Атлас*-[Ιστορικός Άτλαντας], Σκόπια 1998 και 2006.

▲ Χάρτης της Μακεδονίας κατά την Αρχαιότητα, *Историски Атлас*-[Ιστορικός Άτλαντας], Σκόπια 1992.

▲ Χάρτης της Μακεδονίας κατά τον Μεσαίωνα, Ιστορικός Ατлас-[Ιστορικός Ατланτας], Σκόπια 1992.

▲ Χάρτης της Μακεδονίας κατά την Αρχαιότητα, *Историски Атлас*-[Ιστορικός Ατланτας], Σκόπια 1997.

▲ Блаже Ристовски, Шукри Рахими, Симо Младеновски, Стојан Киселоновски και Τодор Чεπρεганов, *Историја за VII одделение* [Εγχειρίδιο Ιστορίας 7ης Δημοτικού], Σκόπια 2005, σ. 120. Ο χάρτης πιλοφορείται «η Μακεδονία την εποχή της Εξέγερσης του 'Ιλιντεν». Σύμφωνα με τον υπομνηματισμό, με ευθεία γραμμή σημειώνονται «τα γεωγραφικά-εθνοτικά σύνορα της Μακεδονίας».

καιρούς «υποδουλώθηκε και απελευθερώθηκε, αλλά συνεχίζει σήμερα την ένδοξη ιστορία της με όχημα την FYROM».

Καθίστανται μάλιστα άκρως αποκαλυπτικές οι οδηγίες προς τους υποψηφίους για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, που εξέδωσε το Υπουργείο Παιδείας στη FYROM, με τις οποίες οι νεαροί μαθητές καλούνται, μεταξύ άλλων, να απαντήσουν σε ερωτήματα σχετικά με την υποδούλωση των «Μακεδόνων» στα γειτονικά κράτη και τον αγώνα τους για απελευθέρωση και ένωση με την μητέρα-πατρίδα. Το δεδομένο αυτό, η διαπαιδαγώγηση δηλαδή των σημερινών μαθητών της γείτονος με αλυτρωτικά οράματα που χάνονται βαθιά στην προϊστορία και την αρχαιότητα, αποτελεί ίσως την πλέον ζοφερή όψη της σημερινής πραγματικότητας, που δεν επιτρέπει αισιόδοξες σκέψεις για το μέλλον. Εάν δηλαδή η ιδεολογία της «μακεδονικής εθνικής ταυτότητας», η οποία όμως διέθετε ένα σαφέστατο σλαβικό υπόβαθρο και η οποία εμποτίζεται εδώ και έξι δεκαετίες στους κατοίκους της FYROM έχει προκαλέσει τόσους τριγμούς και αναταράξεις στο βαλκανικό εμποκοδόμημα, η σημερινή γαλούχηση των νεαρών βλαστών της γείτονος με το ιδεολόγημα της καταγωγής από τον Μέγα Αλέξανδρο δεν είναι μόνο γραφική αλλά εμπερικλείει και κινδύνους.

Η «καταπιεσμένη μακεδονική μειονότητα»

Η ενότητα του «αλύτρωτου αλλά ενιαίου μακεδονικού χώρου» συνδέεται άρρηκτα με την ύπαρξη στις γειτονικές χώρες «μακεδονικής μειονότητας», η οποία μάλιστα καταπιέζεται. Το στοιχείο αυτό περιλαμβάνεται, όπως προαναφέρθηκε, στην ιδρυτική διάσκεψη του ΑΣΝΟΜ και έκτοτε εξακολουθεί αναλλοίωτο να διαποτίζει τον πολιτικό λόγο και την κρατική πολιτική. Το ενδιαφέρον για την τύχη της «μακεδονικής μειονότητας» στις γειτονικές χώρες εξέφρασε άλλωστε και ο ίδιος ο Πρόεδρος της FYROM σε ομιλία του στο Κοινοβούλιο, στις 21 Δεκεμβρίου του 2006. Επίσης, η αναφορά στις «μακεδονικές μειονότητες» και η εκδήλωση σχετικού ενδιαφέροντος περιέχεται και στους προγραμματικούς στόχους του Υπουργείου Πολιτισμού για την περίοδο 2004-2008, ενισχύεται με την έκδοση σχετικών μελετών, ενώ αποτελεί και δημόσια εκπεφρασμένη αρχή στην επίσημη διακήρυξη του κυβερνώντος κόμματος του ΒΜΡΟ. Είναι, τέλος, χαρακτηριστικό πως η πολιτική ηγεσία της FYROM συμμετέχει ανελλιπώς σε όλες τις επετειακές εκδηλώσεις που οργανώνουν οι προσφυγικές οργανώσεις, εκφωνώντας συχνά εμπρηστικούς λόγους. Έτσι, ο τότε Πρόεδρος της FYROM Κίρο Γκλιγκόρφωφ συμμετείχε στην «Β' Συνάντηση των παιδιών-φυγάδων από τη Μακεδονία του Αιγαίου», που πραγματοποιήθηκε στα Σκόπια το 1998, ο Πρωθυπουργός Γκρούεφσκι έλαβε μέρος στην «26η Συνάντηση Μακεδόνων από τη Μακεδονία του Αιγαίου», που πραγματοποιήθηκε στο Τύρνοβο το 2006, ο τότε Πρωθυπουργός Τσερβένκοφσκι τίμησε με την παρουσία του την «15η Συνάντηση Μακεδόνων από τη Μακεδονία του Αιγαίου» στο Τύρνοβο το 1995, ενώ ο τότε Υπουργός των Εξωτερικών Καζούλε παρευρέθηκε στην «22η Συνάντηση Μακεδόνων από τη Μακεδονία του Αιγαίου», που διοργανώθηκε στο Τύρνοβο το 2002.

Τα Σύμβολα και η οικειοποίηση του ιστορικού παρελθόντος

Η μετονομασία του αεροδρομίου της πόλης των Σκοπίων σε αεροδρόμιο «Μέγας Αλέξανδρος» αποτελεί πτυχή μόνο μιας σύνθετης πραγματικότητας. Οι συνεχείς εκδόσεις γραμματοσήμων με τις μορφές του Φιλίππου και του Αλεξάνδρου αλλά και η ξεκάθαρη οικειοποίηση των συμβόλων στην επίσημη ιστοσελίδα της εκκλησίας προδίδουν την ανάγκη των γειτόνων μας να επανατοποθετηθούν στον ιστορικό και γεωγραφικό χώρο.

◀ Γραμματόσημο που απεικονίζει τον ήλιο της Βεργίνας. Κυκλοφόρησε από τα Κρατικά Ταχυδρομεία της FYROM το 1992.

Στα σχολικά εγχειρίδια μάλιστα, η διδασκαλία της διακριτής διαφοροποίησης των αρχαίων Μακεδόνων από τους λοιπούς Έλληνες συνιστά απαρέγκλιτη αρχή.

► Ο ήλιος της Βεργίνας. Φωτοτυπία σχολικού εγχειριδίου της FYROM.

Επίλογος

Τα προαναφερθέντα δεδομένα αποτελούν αψευδείς μάρτυρες της αλυτρωτικής συμπεριφοράς σε βάρος της Ελλάδας, που αναπτύσσουν κρατικοί φορείς και ιδρύματα στη γειτονική χώρα. Η Ενδιάμεση Συμφωνία στο άρθρο 4 αναφέρει πως κανένα από τα δύο συμβαλλόμενα μέρη «δεν θα προβάλλει ή υποστηρίξει αξιώσεις σε οποιοδήποτε τμήμα της επικράτειας του άλλου μέρους ή αξιώσεις για μεταβολή της υπάρχουσας μεθορίου». Νομίζω πως η ερμηνεία της παραπάνω διάταξης είναι οφθαλμοφανής, όπως εξίσου οφθαλμοφανής είναι και η καταπάτησή της.

Είναι δεδομένο, λοιπόν, πως τα τελευταία χρόνια μόνο σε επίπεδο διεθνών επαφών η FYROM προσπάθησε να απαλύνει τις εντυπώσεις για τις αλυτρωτικές βλέψεις της εναντίον της Ελλάδας. Όμως είναι επίσης αληθές πως πίσω από τη διεθνή βιτρίνα, ουσιαστικά τίποτε δεν έχει μεταβληθεί ούτε στον επίσημο πολιτικό λόγο ούτε και μεταξύ των φορέων διαμόρφωσης κρατικής πολιτικής. Οι προγραμματικοί στόχοι του ΑΣΝΟΜ τηρούνται απαρέγκλιτα για σχεδόν έξι δεκαετίες, σα να μην πέρασε μια μέρα. Επιπλέον, η μετεξέλιξη και η ριζοσπαστικοποίηση της αλυτρωτικής ιδεολογίας στη γείτονα μέσω της γενικευμένης πλέον οικειοποίησης του ιστορικού παρελθόντος και η σύνδεσή της με την εκπαιδευτική διαδικασία δεν αφήνουν πολλά περιθώρια για αισιόδοξες εκτιμήσεις. Παράλληλα, οι εξελίξεις της τελευταίας δεκαετίας και το ντόμινο της διεθνούς αναγνώρισης από διάφορες χώρες παρεμπόδισαν την ανάδειξη μιας πιο μετριοπαθούς και συνετής πολιτικής στη γειτονική χώρα. Οι παρατηρήσεις αυτές ασφαλώς και δεν υποδηλώνουν ούτε ικανοποίηση αλλά ούτε και αισιοδοξία για τις μελλοντικές εξελίξεις. Το μόνο που μπορεί να προστεθεί εν κατακλείδι είναι πως τέτοιου είδους αλυτρωτικές συμπεριφορές και πρακτικές δεν ανταποκρίνονται ούτε στους στοιχειώδεις κανόνες καλής γειτονίας, ούτε στηρίζονται σε διεθνείς συμβάσεις και ασφαλώς δε βοηθούν στην εξεύρεση οριστικών και εποικοδομητικών λύσεων στα προβλήματα που ενυπάρχουν στις διμερείς σχέσεις της FYROM με την Ελλάδα.